

MÉRJELEN MINDEN VASARNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... > 10.—

Negyedévre ... > 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és Kiadóhivatal:

BUDAPEST,
VIII., Rökk Szilárd-utca 18. sz.Hirdetések
felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adatnak vissza

— Budapest, márczius hó 19. —

Április elsejével kezdődött az új évnegyed.

Azon tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése márczius végével lejárt, tisztelettel kérjük, hogy előfizetéseiket hova előbb megújítani sziveskedjenek.

Mai számunkhoz erre a célra posta-blankettákat mellékelünk.

Előfizetési feltételek: Egész évre 20 kor. Félévre 10 kor. Negyedévre 5 kor. Mutatványszámok ingyen.

A HÉT kiadóhivatala,

VIII. ker., Rökk Szilárd-utca 18. szám.

Krónika.

Pesti dolgok.

— márcz. 17.

Márczius tizenötödikét sokféleképp ünneplik, csak arra nem gondolnak, ami nem utolsó jelentősége: hogy ezen nap, 1848 márczius 15-én lett Budapest Magyarország fővárosa. Mert, tekintet nélkül a hivatalok helyére, akkor főváros valamely város, ha ami benne okos vagy bolond dolog történik, az menten az egész ország történetévé szélesül, s ötszáz vagy ötezer ember cselekvése milliók számára terjeszkedik sorssá. 1848 márczius 15-én Pozsonyban székelte a magyar politika. Ott küzdöttek a követek, ott csökönyösködtek a főrendek, ott állt egymással szemben a nemzet és a hatalom. Pesten azonban *talpra* állott egy csomó deák, s huszonnégy óra alatt felforgatott mindent, amit Pozsonyban tervelték, csináltak, akartak vagy nem akartak. Annyira *semmi* volt ez a dolog, hogy az udvar észre sem vette, Pozsonyban pedig csak boszankodtak rajta; mit kotnyeleskednek bele a gyerekek az öregek dolgába, s mit sietteti a nép az ő kardos, mentés, atillás felszabadítóit. S mégis ezek a deákok csinálták meg aznap a történelmet, s a nép már szabad volt, mire a felszabadítói felszabadították. Ami Pesten történt, az lett Magyarország története, s ezzel lett Pest-Buda Magyarország fővárosa.

Széchenyi, aki genie volt, ezt világosan látta és tudta, s görcsösen azon igyekezett, hogy Pesten mentül kevesebb bolondot cselekedjenek s mentül több okosat. A nagy grófnak azonban semmiképp sem volt szerencséje; a politikában a radikálisok győztek, a fővárosnak induló Pesten-Budán továbbra is a Sartoriak és Pistoriak maradtak az urak, kik ellen oly dühös elmésséggel harczolt. És, hiába, ma is kísértének. A tavasz és a szent márczius

szellőjébe gyanus szagok vegyülnek bele: szemét-szagok. A fővárosnak van egy telke, amit értékesíteni akar, van egy kórháza, amit olcsón akar villamos erővel ellátni, arra az ingeniózus ideára vetemedett hát, hogy azon a telken s a kórház közelében szemétegető telepet rendez be, az Ecce-homo téren, a Városmajorban, vagyis Budának legjobb levegőjü villafertályainak kellő közepén, amely különben tíz esztendő alatt egyenesen benne lesz a városban. Az érdekelt polgárság természetesen jajgat és kiabál, mint ilyenkor mindig, és, mint ugyancsak ilyenkor mindig, most is akad városi szakember, aki szóban és írásban napnál fényesebben bebizonyítja, hogy a szemét elégetése kéj és gyönyör és valóságos áldás az illető vidékre; hogy ez a külföldön már mindenütt így van, s ezenfelül füstfogókkal és egyéb furfangokkal látatlanná és érezhetetlenné teszik a füstöt és a mételyt — és így tovább. Hát nincs mégis csak igaza Eötvös Károlynak, mikor a szakembereket szidja? S a tisztelt szakember arra nem gondolt, hogy mit jelent egy villafertályra: nem is maga a szemétegetés, hanem pusztán csak az, hogy az egész rengeteg város teméntelen szemétét mindenfelől szakadatlan kocsisorokban viszik végig és folytatják össze azon a vidéken és valamennyit azon a vidéken? És ilyesmit, ilyesminek még csak a gondolatát is türniök kell egy nyolczszázezer lakosu kulturvárosnak? Hogy másutt mi és hogy van, azzal nem kell törődnünk, de azt tudjuk, hogyha másutt a város oly kihívóan basáskodik szegény lakosainak egészségével és kedvük ellen, lerontanák a városházát és kocsijaikból kirángatnák a város urait. A politikában ezt már megtanulták, és gyalázatos választójogunk akármilyen népet szabadit is ránk képviselőknék, az utca ellenőrzi és markában tartja őket. Jó volna ezt átvinni városi dolgokra is.

De a pesti közönség hihetetlenül türelmes és indolens, és semmi ellen nem lázad föl, még, amik a legtűrhetlenebbek: az apró szekaturák ellen sem. Jut-e eszébe tiltakozni például az ellen a disznóság ellen, hogy télen — pedig teleink mind enyhébbek és gyakorta szépek és naposak — késő tavaszig a sétatereken nincs pad s a Dunasorról felszedik a székeket? Ugy tavasztájt a remek Dunasor hemzseg a gyerekektől, s a szegény bogárkák holtra fáradtan vándorognak dadáik mellett; nincs hova ülniök. S a kávéházak és a kocsmák is — s ez elég furcsa olyan kávéházas és kocsmázó városban, mint a mienk — mihelyt hidegre fordul az ősz, beszedik utczai székeiket és asztalaikat, s az istennek sem tennék ki, míg csak az aszfalt nem olvad. Párisban és Felső-Olaszországban, melyeknek teleinél a mienk csak ritka napokon barátságatlanabb, télen-

nyáron kinn van a kávéház az utcán is, és kinn van, mert megszokja, a közönség is. Ezzel együtt sokan, akik nem üzletből, csak lustaságból teszik, leszoknának arról, hogy órákig elüljenek egy helyben, egy csésze fekete kávé mellett, viszont sokan sétálnának és többet törődnének így az egészségükkel, ha volna járás közben hol megpihenniük.

Általában kávéházak dolgában jobban állunk, mint korcsmákéban. Nincs meg nálunk az, ami minden nagyvárosban, hogy minden olyan épület, melyben valami sokadalom szokott lenni, amilyen a színház, a könyvtár, a múzeum vagy képtárlat, a hangversenyterem és mi egyéb, legalább rendes buffet legyen, ha már nincs kocsmá. Ezért igen jó gondolat, hogy ahol egyre több a képtárlat és a magánkiállítás, de a tulságos nagy Múcsarnokon kívül képkiallításra alkalmas helyiségünk egyáltalában nincsen, a Nemzeti Szalon, mely az ő szép kiállításait eddig egy lehető legalkalmatlanabb bérházbeli szálláson rendezte, az Erzsébet-téri kioszkot akarja megvásárolni és céljai számára (amire igen alkalmas) átépíttetni, megtartván azért a kávéházat is, alkalmasint (legalább remélem) afféle café-restaurantnak, aminőnek eddig híjával voltunk. Egyébként a budapesti kocsmáügy alaposan rászorulna a reformra. A budapesti kocsmákban ujabban egyre ehetetlenebb az étel, aminek oka, a kocsmákat monopolizáló nagy serfőzők uzsoráján kívül főképp az, hogy a budapesti kocsmák árai tulságos olcsók a budapesti élelmi piac drágaságához s a kocsmák regiejéhez képest. Az olcsóságon, úgy mondják a kocsmárosok, nem lehet segíteni, mert a budapesti közönség szegény és pénztelen. Ez alkalmasint így van — de akkor lehetne segíteni a rendszeren. Mindenekelőtt ki kellene dobni olcsóbb kocsmáinkból az asztali fehérműt, mely a regiet aránytalanul megdrágítja, de a közönségnek sincs belőle haszna, mert ez a fehérmű mindig piszkos és nedves, kulturember számára egyszerűen utálatos, míg nincs az a finnyás *européer*, ki szívesen meg ne enne az ételt tiszta asztalra tett tiszta tányérról, papiros-szalvétával, nemezdarábra tett korsóból iván ki sörét, mint Münchenben és Brüsszelben és mindenütt egyebütt. Aztán nevetéses és felesleges fényűzés a mi kocsmáink hosszú ételsora is, ami ugyis csak szemfényvesztés, mert javarészt az ételek ugyanazon ingredienciák kombinációi és permutációi. Mért ne lehetnének nálunk is, mint ahogy New-Yorkban, Berlinben és megint csak mindenfelé egyebütt speciális osztrigás és steakes kocsmák vannak: külön gulyásos és pörköltes kocsmák, ahol semmi egyebet nem kapni, mint ezt a két ételt, és, mondjuk, töltött káposztát, legfeljebb még sonkát, tojást s egyéb hideg dolgot, de ezt aztán jót és jó matériából valót? Ilyen volt hajdan a Dob-utczabeli Makkhetes-kocsmá — nem tudom, most is ilyen-e még? S mért nincsenek prix-fixes-kocsmáink, ahol *csakis* meghatározott déjeunert vagy dinert kapni bizonyos megszabott áron és megszabott órában, ami olcsóbbá teszi a főzést és a kiszolgálást? Igaz, a pesti ember az effélettől irtózik — de megszokná és kapna rajta, ha észrevenné, hogy az ő kis pénzeért így jobb ételt kap, mint az eddigi rendszertelen kocsmázással. Miért szokja meg és miért kap rajta utazás közben? Egy kicsit vezetni és tuszkolni *kell* nálunk az embereket.

Kell, mert átmeneti időket élünk; a pesti közönség már nem kisvárosi, de még nem nagyvárosi. Egyfelől tulságos követelő, másfelől tulságos bátortalan. A posta, például, még mindig nem meri nyélbeütni azt a reformot, hogy a szegény levélhordók ne mászzák meg napjában ötször a négy-ötemeletes házakat, pedig misem volna könnyebb, mint ahogy a dunasori szép bérházban meg is van, minden lakónak meglegyen a kapu aljában a maga kulcsra járó leveles szekrénye, s fel a szállásra csak az utalványokat, csomagokat és ajánlott leveleket vigyék. A posta nem meri ezt a reformot megkezdeni, mert fél, hogy megzavarja kényelmükben a nagyságos lakókat s a méltóságos háziurakat. Mások nem ily kiméletesek, s nem hiszem, nem vették-e észre mások, hogy Budapesten, a hivatalnokok s az egy órákor végződő iskolák városában, mikor tehát az ebéd ideje két óra körül van s a legtöbb embernél elmaradhatatlan ebéd után való sziesztat háromig tart: minden kéregető, ügyes-bajos és számlás ember pontosan ebéd közben és ebéd után zaklatja az embert a szállásán, és nincs mód ennek az igazán brutális szemtelenségnek elejét venni. Budapest az a város, ahol az éber álmu ember főbe löheti magát, annyira nincs a napnak s az éjszakának egy negyed órája, melyben arra számíthatna, hogy nem fogják álmából fölverni, fölordítani, fölcsongetni, fölzörgetni, fölfütyülni, föltelefonálni, fölvisítani, fölzongorázni, fölgratulálni, fölcondoleálni és fölbocsánat-tévedtem-ezni. A *my house és my castle* helyett nálunk az én házam az én üvegházam, ahol nincs öt percem, hogy a magam ura lehetnék s átadhatnám magamat munkáimnak és gondolataimnak — amiből nyilvánvaló, ami, sajnos, egyelőre úgy is van, hogy a pesti ember keveset dolgozik és keveset gondolkodik.

Csend minálunk csak az orfeumokban s a külvárosi színházakban van. Nincs közönség a világon, mely oly fagyos hallgatagsággal és előkelő részvéttel nézné a legörületesebb színpadi tombolást, mint a miénk. Az Operában olykor velefütyüli a Szigfrid-motívumot, de nincs isten, akinek kedvéért az Orfeumban vagy a Királyszínházban vele énekelné a kuplékat, amikkel aztán a villamoson telefütyüli és teledudolja a fejedet. A multkor a Vigszínházban történt egy kis bátortalan kísérlet arra, hogy a Náni-nótát az énekesével veledudolja a közönség, de ez is mennyire bátortalan volt, pedig milyen jó és kedves volna ez a szokás, mert mennyire nevelné a kedves és mulató hangulatot! Olyasmit kéne erre tennünk, mint amit New-Yorkban láttam a Peoples-Theatreban, egy kedves külvárosi színházban, ahol, mikor a komikus rágyujtott az *aznapi* kupléra, az első padsorokból hirtelen belevágott a hangjába egy igen szép hangú fiatal fiú, ki, mint utóbb megtudtam, erre egyenest szerződött van; a kuplét ő énekelte végig, majd megint elénekelte a komikus, a közönség mindjobban belemelegedett, a fülbemászó nótát hamar megtanulta, a morgás terjedt, a földszintről fölszállt a karzatra, 's végre az egész színház bizonyos gyönyörűséggel kántálta az új utczai nótát, kicsengvén e zugásból a fiúnak kellemes csengettyü-hangja.

Trull.

Eldorado.

Van egy ország, Eldorado,
Nem tudom, hogy merre, hol.
Van egy ország, Eldorado,
Messze, messze valahol.
Arra törünk mindahányan
Napsugárban, őszi árnyban.
Innen s túl a tengeren
Oda tartunk szüntelen.

Van egy ország, Eldorado,
S az úton, mely arra megy,
... Hol van az az Eldorado?
Áll sok elfáradt öreg.
A szomorú, néma vének
Hegyről le a völgybe néznek,
Hol virágos réteken
Jövünk ifjak, ezereken.

Van egy ország, Eldorado,
Nem érjük el sohasem ...
Még az úton, Eldorado,
Mind megállunk öregesen.
S visszanezünk elmerengve,
Le a völgyi küzdelemben,
Hol az útnak nekivág
Egy új, hívőbb ifjuság!

Pásztor Árpád.

Nászéj.

Irta: SZINI GYULA.

Fehér rózsza borította a nyoszolyát. Vizi rózsák voltak, amilyeneknek a tányérai a mocsarak vizén tükröződnek. És egy kis zöldhasú béka nagyokat szökött és tottyant előre — a padlón.

A menyasszony belépett és mindezen módfelett elcsodálkozott. De nem szólt semmit, mert úgy volt szép, amikor hallgatott, amikor árnyékos szemepillája alól elrevedezett, amikor makacs és keskeny ajaka mint hétpecsétetes titkot őrizte a csókot. A leány aféle összecukodott lélek volt, mint a nyuljhozám kelyhe.

És a vőlegényére nézett, akit a férjének mondtak. Ez háttal állt feléje, mint egy hosszú sáv, mint egy megnyult árnyék és az ódonan bugó zongorán fehér ujjaival dalokat szőtt, amiknek a zokogó hangjai egymásba csuklottak hosszan. A komoly alak a menyasszony halk lépéseire visszafordult és vigyorogva bámult a nő halovány arczába. Lehet, hogy nem is vigyorgott, csupán a hétkarú gyertyatartó lobogó fényei vetettek reá torzító árnyékokat.

A leányon a menekülés vágya vett erőt. Először ébredt öntudatára. A nagy ismeretlenség felé eddig vakon ment, amerre a szülei biztatták és hogy most szemtől-szemben állott a nagy ismeretlennel, akit a férjének mondtak, valósággal megborzongott.

— Ki vagy te? — szerette volna tőle kérdezni, mintha semmi köze sem volna hozzá.

A vőlegény bizonytalan lépésekkel közeledett, a leány elé öblös karosszéket tolt, amelynek a háta vízi liliummal volt körülfonva.

— Üljön le — mondta nyájasan, de hideg. A meny-

asszony szinte belecsuklott a székre és napsugaras haja aranykoszoruját rögtön a liliumok nehéz illata vette körül.

— Nehéz — szólt a vőlegény — ilyen mindennapi fazékon, mint az én hangom, királyi szerelmet kongatni. Csalogány hangja illenék hozzám. De lássa, a kései holdvilág tűz be az elefántcsont-billentyűkre, amelyek dalolni fognak helyettem ...

A vőlegény visszament a zongorához és a magos billentyűkön kocogni kezdett vékony, csontos ujjaival, közben pedig andalgott, a fejét hajtogatta és szólt:

— Ah ezüstcsengés, holdvilágpengés! ...

A menyasszony alig hallott mindebből valamit, az ő szemében csak a gyertyák lobogtak lázasan. Hirtelen árnyék suhant el a falon, a vőlegény siető árnyéka volt. Kulcscsikorgás hallatszott. Az ajtót bezárták.

A leány felszökött a helyéről és azzal a maradék erővel, amelyet a rémület még meghagyott, felsivitott:

— Segítség ...

A vőlegény lesütötte szemét és mély, de tiszta hangon mondta:

— Már késő.

És mosolyogva, mint a gyermek, kedvesen tette hozzá:

— Már nem hallják. Az egyetlen ember kivülem már halott. Szegény Tóbiás, ő már halott. Nézzon csak ki az ablakon. Egészen hideg.

A menyasszony mélyen hallgatott. Ebben a pillanatban olyan volt, mint az állatok, amelyek veszedelem esetén holtak tetetik magukat.

— Nehéz — szólt a vőlegény — az isteni szerelmet a földre lopni. Egy embert fel kellett áldoznom. Ez megihletett ...

A zongorához ment és a mély hangokba kapaszkodott belé, amelyek nyögtek, sirtak, mintha más világról jöttek volna. A vőlegény fület és komoran szólt:

— Csak a te hangodat nem hallom. Csak a te őszinte hangodat nem. Nincs szived, hogy nem is ver?

A leány nem felelt semmit, észrevétlen, tolvajlépésekkel ment ablakról-ablakra háttal és titokban rózsás körmeivel próbálgatta az üvegszárnyakat, hogy kinyílnak-e. A menekülés utjai ...

— Ne félj — mondta a vőlegény — ne félj tőlem.

Lehajtotta a fejét és csöndesen sirni kezdett:

— Ne félj tőlem, én szelid gyermek vagyok. Felébredt a régi szívem, amely még tudott szeretni. Gyűrű és ékszer helyett azt a királyi ajándékot hozom a számodra ... Ne hallgass az emberekre, akik láthatatlanul is azt sugják a füledbe, hogy bolond vagyok.

Mária látta, hogy itt már nem segít semmi, csak a nyugalom, az éberség, az óvatosság. Mily könnyen el lehetne banni egy józan emberrel!

A sápadt ember még mindig ott ült a zongora előtt és a hold tányérjára bámult. Nagy kék szeme félig bizonytalanul fordult a leány felé.

— Mária, hallgassa meg a történetemet. Ugy szeretnék a szemébe nézni, de néha elsiklik előttem, mint a holdvilág fénye, ha felhő vonul el előtte. Maga is sok rosszat gondol egy perc alatt, úgy, hogy a fellegek folyton eltakarják előlem az egyenes arcját ...

A vőlegény kinyitotta az ablakot, mintha valami gyorsan az eszébe jutott volna. A kertből betódult a füvek és virágok illata. Mária kitekintett a sötét bokrokra, amelyek búbjára a holdvilág ezüst kupokat illesztett és a fákra, amiknek hallgatag levelei közt csak egy-egy álmós madár-csipogás adott életjelt. Vajon a madarak is beszélnek álmukban? ... Mária az ablakon át látta újra az életet, amely titokzatosan távolodott tőle, mint a sötét szemhatár.

— Hogy ver a szive! — sóhajtott a vőlegény. — Csak nem tudom a lüktetését követni, pedig oly szép!

És lehunyta a szemét, mintha messi dalt hallgatna...

— Az én történetem — mondta a sápadt ember a causeur bájos kézmozdulatával — igen különös. Néhány nap óta ugyanis olyan könnyűnek érzem magam, mint a madár szárnya a levegőben, mint a rózsaszínű felhő a hegy ormán, mint a virágillat a kehely felett. Én vagyok a szerelem lepkéje, amely himporról himporra jár. Nemrég még nem voltam egyéb, mint nehéz, borszagú, zsiros test, lompos állat. Undorító voltam magam előtt, amikor a tányéromon ott hagytam kis állatok csontvázát. Ó, most csak mézet eszem a virágokból. Csodálatosan könnyű és könnyelmű vagyok.

Egy csillag futott le az égről.

— A csillag és Tóbiás!.. Tóbiás állat volt, most talán könnyű istent csináltam belőle. Mert csak az szép a világon, ami lebeg, ami illatozik, amit nem lehet megfogni. Én vagyok a levegő, az illat és a szellem. Nincs nehéz lelkiismeretem sem, csak szárnyam...

— A nőkkel egész életemben furcsán bántam. Ha szerettem őket, mindig be kellett fognom az orrom és nem volt szabad rájuk nézmem. Behunytam a szemem és úgy öleltem át őket. Néha sikerült őket felemelnem, de a föld vonzó ereje sokkal erősebb volt és amugy lomposan, nehezen visszaestek régi tunyaságukba. Valahányszor beleültem a szerelem hintájába, megfogták a kezem, hogy el ne ereszszen a gyepelt a végtelenségbe. Lassankint én is eltanultam tőlük a gyávaságot, a képzeletem pillangója begubózott az ő szivhalászó selyemszálaik hálójába. Miért kell a szerelemnek elbujnia? Nem ez az egyetlen táncz, amelyet könnyű lábbal lejthetünk a szabadban, ahol a levegő és a virágillat a föld fölé emel bennünket? A szerelem itt a földön szégyen és tűzok-szemérem, amely otromba szárnyaival port ver fel maga körül és port hint a mások szemébe. Könnyűség, lebegés, csapongás, ujjongó sziv és szárnyaló melódiák csak az aetherben vannak...

— Kitárom a két kezem és szitakötő vagyok. Az én szítámon keresztül csak az fér, ami könnyű és légies. Csupa pórus vagyok, amelyeken át eszmék, melegségek és fuvalmak vonulnak. Minden emberben van valami ebből a repülésből, de a legtöbb ember csak szélkakas, amely egy helyhez van kötve és arra forog, amerre a szél fuj...

A vőlegény kitekintett az ablakon. A szemhatár sötétsége már szakadozott és biborfény ömlött be az árnyak szakadékán. Mint valami szökőkútból, rubintos csöppek föccsentek fel belőle és ellepték az eget. Már az egész horizont fényben izzott és csak a föld peremén nyujtózott a sötét gomolyg, mint egy kéjesen ébredő nő, akinek a keblén tüzrózsák nyílnak. Óriási violaszínű virágok nyíltak ki mögötte a kékesárga mezőből, amely lassankint üde és mély zölddé változott. Káprázatos, gyöngyházfényű felhők szálltak mind feljebb és közülök, mint kíváncsi, de még zavaros kék szem, az ég azurja pillantott elő. A nótatermő nádas halk, végtelen halk fuvolaszóra hajladozott és költögette a madarakat, amelyek egyszerre éktelen zibongásra zendítettek rá. A világosság beszökött az ablakon és egy virágos ág, amelyen madár himbálódzott, oda-odakoczkodott üvegéhez.

— Mária — szólt a vőlegény — itt van a reggel, a világosság. Most már hazatalálsz azon az uton, amelyen nem akarok veled menni... A nászéjszakának vége... Oly csendes, oly hallgatag, oly szép voltál, hogy a lelkem egészen megtelt néma zenéddel... Ó, mily fönséges nászéjszaka volt!

Fáradtan visszasüppedt a székébe és az árnyékból, amelybe arcza merült, csak lázasan csillogó szeme világitott elé.

— Mária, — szólt újra halk, suttogó hangon — borzalmasan szép nászéjszakát virrasztottál át velem együtt. Ne felejtse el többé. Ez volt az első és az utolsó...

Mert jön majd hozzád más ember is, aki szűzi falaid közt disznóvá fog átváltozni, mint a Circe férfiai és te szégyelni fogod magad. Vigyázz, ha embert viszel be nyoszolyaszobádba, reggelre párduczot, vagy majmot, vagy medvét fogsz a helyében találni. Ez a szerelmi lélekvándorlás. A lélek mindig vándorol, elvátozik, mert tulságosan könnyű a nehéz embereknek... Mária, ezt az éjjelt egy örülltel, egy költővel, egy könnyű emberrel töltöted el együtt!...

Mária még mindig habozott, hogy lehet-e már mennie.

— Távozz — mondta a vőlegény halkán. — A napfényben neked is nehéz véred, súlyos csontjaid vannak, amik lehuznak a földre. Az éjjel a sötétségben nem látalak jól, azt hittem, hogy lebegtél. De most tele szivtad magad napsugárral, levegővel, duzzadt és nehéz vagy, nem tudlak felemelni többé magamhoz. De ha megint könnyű és madár akarsz lenni, jer vissza hozzám... Szegény leány, távozz.

A vőlegény kinyitotta az ajtó zárját, kitérte a szárnyát, amelyen át a nyugodt, józan levegő surrant be. Mária magához tért és egész testében remegve nekivágott a szabadulás útjának. Ajtókon, néptelen folyosókon ment keresztül és egy helyütt át kellett lépnie Tóbiás holttestén. Végre kiért a kertbe és a kert kapuján ki a mezőre, amelyen tul már a falu apró házai látszóttak. Még mindig félt és szaladni kezdett, amig csak egy ifju paraszt-asszonynyal nem találkozott. Ez már megnyugtatta. Csak most mert hátrafordulni a kastély felé.

Az ablakban ott állt a vőlegény és a napfény besugározta a kitért két karját, mintha arany szárny lett volna.

Krónika II.

Az igazságnak győzni kell.

— márcz. 15.

1. A népszínházi bizottság elnöke — Vidor Pál igazgató urnak.

Igen tisztelt igazgató ur!

A népszínházi bizottság, amely soha nem riadt vissza attól, hogy a kulturának áldozatot hozzon, ez évben, lehetőleg sürgősen, bezárátja a Népszínházat. Ez a régen kívánatosnak és kellőleg indokoltnak mondható terv még a kora tavasszal lesz végrehajtva s úgy hiszem, általános szimpátiákkal fog találkozni. De nehogy félreértsen, kijelentem, hogy a Népszínház ideiglenes bezárását csupán az teszi szükségessé, hogy az épület berendezése már nem felel meg az ujkori igényeknek. Ám ez másodrangu dolog, aktuális fontosságú az, hol fog a személyzet az átalakítási idő alatt működni? Bè kell önnek vallanom, ez a kérdés nem kis gondot okozott nekünk, de végre is megoldottuk. Kezdetben ugyan felmerült a terv, hogy a Népszínháznak nyárára az orfeumot engedjük át, az is szóba került, hogy czirkusznak nem adunk működési engedélyt, hanem odaplántáljuk az Ön társulatát, sőt azt is kombináció tárgyává tettük, nem lehetne-e a Nemzeti Muzeum, nyáron amugy sem használt, disztermét megkapni (ez kedves dolog volna és stilszerű, pardon, mármint annyiban, hogy az Ön társulata is, a Nemzeti Muzeum is a hazát szolgálja), de végre is fején találtuk a szöveget

és kimondtuk, — amiben Ön is bizonyára megnyugszik — hogy a Népszínház nyáron át játszsziék a Budai Szinkörben, amely színház végre is az Ön műintézete niveaujának legjobban felel meg. Remélve, hogy ez a terv az Ön tetszését is megnyeri,

maradtam az Ön kitünő hive

A népszínházi bizottság elnöke.

2. A főváros tanácsa — Feld Zsigmond igazgató urnak.

Igen tisztelt igazgató ur!

A székesfőváros tanácsa kéressel járul igen tisztelt igazgató urhoz. Óhajunk röviden a következő: szíveskedjék e nyáron a szinkörben nem játszani. Kegyed már annyi szép szolgálatot tett a magyarság ügyének, hogy bizonyára most is számíthatunk előzékenységére. De, ha az Ön nagyérdemű társulata nem is játszana a szinkörben, azért ott előadások mégis lennének: ugyanis az a tervünk, hogy az Ön műintézetét nyárára átengedjük Krecsányi Ignác igazgató urnak, aki viszont Vidor Pál igazgató urnak csinálna helyet. Hozzájáruló levelét várva és megemlítve, hogy Ön nem működés esetében is megkapja a rendes szubvencziót, vagyunk

A székesfőváros tanácsa.

3. Feld Zsigmond igazgató — a székesfőváros tanácsának.

Mélyen tisztelt Tanács!

Én okos ember vagyok, sőt mi ennél több: praktikus.

Én jól tudom, hogy előadásaim nem állanak a Lessing-színház niveauján s hogy a magyarságnak, mint azt a Tanács oly szépen fejtette ki, szolgálatot tennék, ha nem tartanék előadásokat. De nem úgy veretik a cigány. Ha Önök 12.000 K szubvencziót fizetnek nekem azért, hogy játszom, mennyivel többet érdemlek meg akkor, ha nem működöm!

Tehát rövid leszek: ha Önök azt akarják, hogy a magyar kultúra nyerjen valamit s ezzel kapcsolatosan én ne működjem a szinkörben, úgy fizessenek Önök nekem ez évre 30.000 K szubvencziót, és én szó nélkül távozom.

Mindent a hazáért felkiáltással,

maradtam alázatos szolgáljuk

Feld Zsigmond.

4. Krecsányi Ignác igazgató — Tisza István miniszterelnökhöz.

Kegyelmes Uram!

Hallatlan merénylet készül ellenem és a magyarság ellen!

Ki akarnak üzni a Budai Szinkörből!

Engem!

Engem, aki annyit tettem a kultúráért! aki 105-ször játszottam el Budán a Gigerliket, a Feneleányokat, a Czupringer mint kísértet és más nagyszerű műveket! Ezt Nagyméltóságod nem engedheti. De én sem engedem és ha kell, elmegyek a római pápáig és kérem jogaim elősmerését.

Kérem, amely abból áll: hagyassam meg intra dominium, megösmételve,

maradtam Nagyméltóságod alázatos szolgálja

Krecsányi Ignác.

5. Az egyesült ellenzék vezérbizottságától — Krecsányi Ignác urnak.

Polgártárs!

Kérvényét, melyben támogatásunkat kéri a Budai Szinkör ügyében, szívesen tárgyaltuk, mint azt a ./. alatti melléklet is bizonyítja. Elhatároztuk, hogy az Ön kérvényét tőlünk telhetőleg támogatjuk, ám ekkor egy borzalmas dolog tudatára ébredtünk. A vezérbizottság ugyanis becsületszóval fogadta meg, hogy tanácskozásairól senki-nek semmit el nem árul. De hogy tartsuk meg eskünket, ha az Ön érdekében itt is, ott is eljárunk, beszélünk, agitálunk — azért, mert ezt a vezérbizottság így határozta? Ön be fogja látni, hogy ez lehetetlen s így nem veszi rossz néven, ha egyelőre csak gondolatban támogatjuk.

Igazgató urnak kollegiális, kész hivei

A vezérbizottság.

6. Gróf Tisza István leirata a székesfővároshoz.

... felhivom ennél fogva a székesfőváros közönségét, hogy hozzon új határozatot és arról tegyen hozzám jelentést. Én a magam részéről a legmelegebben támogatom Krecsányit, aki elmondta nekem, hogy ő tette magyarrá Budát, ő tette lehetetlenné a Krisztina-városban egy német színház létjogosultságát (pedig a berlini dr. Brehm a Krisztina-városban akart színházát építeni), ő tette virágzóvá a környékbeli kocsmákat, amelyek megbuknak, ha a közönség vacsora előtt nem láthatja Körmendit és így tovább. Éppen ezért ... stb. stb. ... kérek sürgős határozatot s kijelentem, hogy Feld kártalanításához a magam részéről 15.000 K-val járulok.

7. A római pápától — a székesfőváros tanácsához.

Üdv az olvasónak!

Nagyérdemű Tanács!

Krecsányi Ignác, kedves keresztény hívünk, azzal a kéressel fordult hozzánk, támogatnók Budapest székesfőváros közönségénél az ő kérvényét, amelyben a Budai Szinkörért folyamodik. Krecsányi hosszú indokolást csatolt fölterjesztéséhez, amelyből csak annyit, hogy keresztény érzülete kifogástalan, hogy tavaly is előadta a Kereszt jegyében című remekművet, hogy kőművesekkel annyira nincs összekötetésben, hogy a szinkörben csak deszkát ösmer, kőfalat meg nem tűr és így tovább. Miután Krecsányi igazgató azt is bebizonyította, hogy társulata tagjai is jó keresztények, akik — különösen vidéken — szorgalmasan böjtölnek, kérelmét pártolandónak minősítettük és ily irányban fordulunk a székesfőváros tekintetes közönségéhez.

Amivel maradtunk, örök szeretettel

Merry Del Val.

8. A kabinetirodától — a főpolgármesterhez.

Xs grv 8ma+ srw $\frac{3}{4}$ awöü duo artz ? a ! szönQ
apértz urld tawcze §?&0/0 3at & yzöW ;;; sbrustw náfxx
3zut arw ' aggg:

Ez, mint látható, chiffrírozott távirat s magyarul így hangzik:

Krecsányi kérelme támogatandó. E férfi sokat tesz a magyarságért. Ezen kívül, mint halljuk, ő Magyarország legnagyobb képének a tulajdonosa. Lovagja a vaskalap-rendnek is. Melegen ajánlatik.

Két hónap múlva.

Lásd bármelyik napilapot.

»A magyarság ügye győzött. Krecsányi megkapta a városligeti szinkört, Feld a 30.000 K-át. A ligeti szinkörben ma volt az első előadás. Szinre került: Tyukodi Lőrincz és familiája Budapesten. Holnap a Goldstein Számi, holnapután a Szulamith kerül színre.«

Syrion.

Gustav Renner verseiből.

I.

Mi a célod?

Mi hát a célod? Mondd meg! — Nem tudom,
De mind feljebb visz, mind feljebb a szárnyam,
A föld alattam elmarad homályban ...
De hogyha kérded: merre? — Nem tudom.

Czélom? — Magam vagyok. Mert érzem:
Valami bennem bontakozni készül,
Mely névtelen még. És e pezsdülésből
Mű lesz, mely eddig szunnyadt csendesen.

Ó sors! zudítsd le száz csapásodat!
Még nem tudom: vésőd alatt mi fejlődik,
Csak azt tudom, hogy ott új forma sejlik,
Nem én már énem. — Jó a virradat!

II.

Világító tornyon.

Hullám fut, hullám csapkod itt,
A szürke mennybolt álmodik,
S nyugatra már halványodik ...
Letelt megint a nap.

Nap napra kél, nap napba hal,
Nincs itt zöld rét s pacsirtadal,
Ki itt fenn ül: elvéte hall
Egy-egy rekedt sirályt.

Nagynéha egy vitorla int,
Felvillan s eltűnik megint,
Vagy az tán felhő rongya, kint
Az égen és vizen?

Ez ár virágot nem nevel,
Fehér tajték csap egyre fel ...
Álomként évek mennek el,
Örökre el ...

III.

Éji hangulat.

A fák között hogy' suttog a szél ...
A fény helyébe homály települ,
Egyedül vagyok én itt ... oly egyedül,
S az ég be messze ... be messze!

Odakinn csillag csillagra vonúl
Az éj kékjén át hangtalanul,
Az óra mi hosszura ... hosszura nyúl
S úgy félek, félek az éjtől ...

Félálmban vakkant a kuvasz,
A tetőkön a hold, a fehér, a kaczér ...
Hogy reng im az éj, hogy leng im az éj
Ragyogó fálylának alatta ...

Hogy nappal volt-e: nem tudom én,
S azt sem tudom: nappal lesz-e vajon?
Szívem oly halkán dobog, álmagon,
Oly távol a fény szemeimtől! ...

Gábor Andor.

El Hadzs Omár tőre.

Irta: PIERRE LOUÏS.

Walter H ... ur, akinek neve ma sokkalta hiresebb, semhogy ki kellene írni egészen, barátom volt huszonnégy óra hosszat, egyszer, mikor csaknem együtt pusztultunk el. Együtt szálltunk fel, egymást nem ösmerve, egy óceáni gőzösre, a *Ville-de-Barcelone*-ra, amely Tanger, Gibraltár és Oran között közlekedett. Ál-szélcsendben indultunk el, mely félóraig sem tartott. Mihelyt a hajó áthaladt a nyílt tenger sötétzöld vonalán, szökdelni kezdett, alámerült, magasra vetődött, jobb oldalára feküdt s minden porczi-kája úgy reszketett, mint a madár, melyet a szélvész kitérése megriaszt. A víz átcsapott a hajón és teljes súlyával a födélzetre zuhant. Egy másik ugyanugy tett. És utána száz másik. Egész éjjel hallottuk a súlyos víztömegek megdördülését a fedélzeten és a deszkák panaszos csikorgását. Néha két fülsiketítő pillanat között oly mély-séges csend állott be, hogy azt hittük: már sülyedünk. A nagyszerűség és a tragikus szépség hasonlíthatatlan órái voltak ezek. Másnap reggel, mikor a födélzetre mentem, a vihar csillapultával, egy barna marokkói közeledett a kapitányhoz.

— Mikor érünk Melillába? — kérdezte tőle.

— Melillába? — válaszolt a kapitány. — Nem egy-hamar, barátom. Ugy tizenöt nap múlva. A legközelebbi utazásunk alkalmával.

— Mit beszélsz tizenöt napról. Én Melillába megyek, még ma.

— Jó. Elmegy Nemoursba ... Melilla mellett meg-állás nélkül jöttünk el. Elsülyesztettem volna a hajómat, ha a part mentén haladunk ma éjjel abban az ítélet-időben.

Az arab dühében fogait csikorgatta, morgott, azután odébbment és sötét tekintetét hazája partjain járatta, mely keleten a látóhatárt elzárta. Nem sokkal azután hajónk

Nemúr előtt horgonyt vetett. Csolnakba szálltunk. Az elégedetlenkedő marrókóig, akit a kapitánnyal láttam beszélni a földézetten, velünk jött és a középső padon foglalt helyet. Jól megnéztem: vállára bocsátotta burnuszának fehér csuklyáját, s finom feje, melyet pompás nyak hordott, világosan elém rajzolódott. Arczának vonásai között megvoltak mindazok, amelyeket szükségesnek tartunk a nemesség kifejezésére. Öntudatos méltóság ült a szempilláin és vetett árnyékot fekete szemére. Vékony ajkai és orrczimpái bizonyították vérenek abszolút tisztaságát.

Walter H... beszédre birta.

A neve El Hadzs Omár ben Ald-el-Nebi volt, Szidi-Malluk kaidja. Már többször ment vissza törzséhez, Tangerből hazajövet a Melilla-i kikötőn át, a Riff ösvényein s a patak partján; de most, eltérítve szokott irányától, nyugtalansággal töltötte el az út, melyet Nemúron és Lalla-Marnián át kellett megtennie, mert a nagy Udzsda-törzs nem volt éppen a legjobb barátságban az övével. Két pisztolyára mutattam, melyek kiálltak sárga övéből, így szólva hozzá:

— Van fegyvered.

Megvető arczczal és vállvonva felelt:

— Semmi ez — morogta.

E pillanatban partra értünk. Mikor mind a hárman a szárazon voltunk, s megindultunk a virágos völgyben, mely a város végén kezdődik, El-Hadzs-Omár széthajtotta fehér köpenyének egy ránczát, óvatosan, csaknem tisztelettel huzott ki egy tört, melyet czombja mellett rejtve őrzött, s vízszintesen elének tartotta:

— Ez már fegyver — mondotta.

A tör hosszúsága kétharmad karnyi volt.

— Ezzel — tette még hozzá — a bátyám egyetlen dőfésre megölt egy férfit és egy asszonyt. Egyetlen dőfésre. Ez derék fegyver.

— Egy férfit meg egy asszonyt? Ösmerni szeretnék volna a történetet. A marokkói habozott. Végre engedett a rábeszélésnek. Leültünk a zöld gyepre, egy völgykanyarulatban, ahol virágok árasztották el a földet.

El Hadzs Omárnak volt egy testvére, Mahmud ben Ald-el-Nebi, aki ő előtte viselte Szidi-Malluk kaidiságát.

Mahmud már három asszonyt vett feleségül és már régóta nem gondolt újabb házasságra, mikor egy kóborló fiatal lánnyal találkozott és egyszerre belebolondult. — A lányt Dzsuhérának hívták. Dzsuhera arabul gyöngyöt jelent. A tuniszi sikszágról jött és a Tuniszban divatos öltözetet viselte: egyszerű vörös tunikát, mely a jobb oldalon nyitva van és a szövet hasadékan át szabadon hagyja a keblet. Egy pásztor lánya volt, ha ugyan az anyja igazat beszélt, mivel semmi bizonyosat nem tudtak kettejük felől, hacsak annyit nem, hogy hitetlen csavargókhoz hasonlítottak. De semmi e földön — de még az álmok országában sincs szebb, mint Dzsuhera volt. Ezért Mahmudot nem is lehetett esztelennek, inkább csak boldogtalannak és elátkozottnak mondani azon a napon, midőn találkozott evvel a lánnyal az úton; mert földetlen orczával járt-kelt Dzsuhera és mindenki láthatta száját s nem volt-e elég ez egy férfi megbolondítására? Egészen természetesen találtuk, hogy Mahmud magával vitte, hogy megkaphassa s aztán feleségül vette, hogy megszerettesse magát vele, ha Isten úgy akarja. De Isten nem akarta. Dzsuhera egyebet sem adott Mahmudnak közönyös kis testénél. Cserébe aztán mindent el tudott érni, még azt is, hogy Mahmud elvált előbbi feleségeitől, s hogy a kádi is beleegyezett ebbe. Korlátlan ura lett férjének és a háznak. S mikor már nem volt mit legyőznie, tovább ment vágyaiban, azt akarta, hogy a többi férfiak is az övéi legyenek. Kik voltak a szeretői? Ki tudta volna megszámlálni őket?

Soha még egy kaid felesége ilyen kicsapongó nem volt. Este felment a teraszra, fátyoltalan arczczal, nyitott ruhával s ha egy férfit meglátott, rámosolygott, ahelyett hogy futott volna előle. A törzs ifjai egymásután megtudták, hogy Dzsuhera azé, aki éppen a keze ügyében van. Akárki jövevényt bevont magával egy kis ajtón kertjébe.

Azonban egy este, egy ilyen szerelmi kalandocska alkalmával Dzsuhera szerelmes lett. Ő is csodálkozott ezen az érzelmen, amely elfogta. Valami Abdallah, egy époly szegény fiu, amilyen szegény lány Dzsuhera volt annakelőtte, egy szegény ördög, aki nyáron a puszta földön, télen a mecsetben hált, volt az, aki a futó szerelmet szenvedéllé lobbantotta Dzsuhérában. Lovon megszökött vele.

Napok hosszat kutatta Mahmud a nyomukat, anélkül, hogy feltalálta volna őket, mert a fiatal asszony férfiruhában szökött s oly kitünően lovagolt, mint akármelyik orosz-lán-vadász. Bármily kétségbeesett volt is Mahmud, elhatározta magában, hogy inkább megbocsát neki, sem hogy elveszítse s nem törődött a szegénnyel, amely ebből fejére háramlott, mert szerelme lelke minden büszkeségét szemétre szórta. De még nem tudta, hogy látni fogja azt, amit aztán látott. Mikor üldözés közben végre megtalálta Dzsuhérát, valami kocsma egyik szobájában, a két szerelmes olyan mámorosan ölelte egymást, hogy nem hallották belépni Mahmudot.

Mahmud kétszer kiáltott feleségének.

— Dzsuhera!... Dzsuhera!...

Aztán, nem is tudva, mit cselekszik, egyetlen dőfessel átszúrta a fiatal embert és vele együtt az asszonyt. A férfi nyomban meghalt. Dzsuhera halkán felsikoltott, mintha örömében tenné. Kerekre nyitotta elhaló szemeit, Mahmud felé fordította fejét és ezt mormolta:

— Oh Mahmud! isten küld téged!... Könyörögtem hozzá, hogy boldogságom közepett vegye el életemet. Ő adta a fegyvert kezébe. Oh édes istenem! mily szép nap az én utolsó napom!... Te Mahmud szenvedéstől, öregségtől, betegségtől fogsz meghalni... És én boldogságban halok meg... Áldott légy, Mahmud; áldott légy Mahmud, áldott légy...

És még többször ismételte, utolsó lehelletéig:

— Áldott légy Mahmud, áldott légy... áldott...

Krónika III.

A föld rabjai.

— márcz 16.

Ez a háboru, amely most — akármit beszéljenek is a Vremlják, meg a Vjedomosztik s akármit határozzanak is a nagyhercegek — Mukden alatt véget ért, tulajdonképen Nagy Péter czár alatt kezdődött el. S a folyása nem is kicsiny példája az orosz birodalom történetének úgy, ahogy az folyt Nagy Pétertől Véres Miklósig.

Az a megismerés, hogy Oroszország akármilyen széles terület mellett sem lehet igazán nagy, ha nem lesz tengere, az egyetlen politikai lángelmétől származik, akit Oroszország szült, Nagy Péter czártól. Azért hagyta meg az ugynevezett végrendeletében, hogy Konstantinápolyt el kell foglalni. Mert amikor ez a politikai dokumentum, amely tulajdonképen nincs, kelt, akkor még Konstantinápoly csakugyan a tengert jelentette. Csakhogy a politikai okmányoknak végzete, hogy vagy örökké tartó erejük, vagy pedig igen nagy hamarsággal elévülnek. Ez az utóbbi

sors érte utól a Nagy Péter végrendeletét. Ha az ő idejében, vagy közvetlenül utána tüzték volna ki Szent-András lobogóját a hajdani Bizáncz ormaira, ez csakugyan a tengert jelentette volna, de később már Sztambul meghódításával csak úgy járt volna az orosz, mint az a rab, aki kiássa a börtöne falát s tévedve az irányban, a szabad levegő helyett a — szomszéd czellába jut.

Mert ma már a Földközi tenger épen olyan tömlöcz, mint akár a Kara-dengisz, amelyet fogva tartanak a Dardanellák, akár a balti vizek, amelyeknek a blokirozása szintén gyerekjáték a mai tengerésznek. Gibraltárban, Maltán és Szuében ráült az angol tömlöcztartónak. Vagyis Oroszországnak Konstantinápoly már nem jelenti a tengert, Nagy Péter végrendeletének a végrehajtására más terep-mot kellett keresni.

Ez a keresés vitte ki az orosz a Sárga-tengerig s lett így szükségszerűen a megszüljőjévé a Japánnal való konfliktusnak. A háboru tehát csakugyan Péter czár idejében kezdődött, de három évszázadnak kellett eltelni, amíg az ellenfelek felvonulása befejeződött s szembe kerültek egymással.

Vizsgálva ezt a nagy örökösödési pert, amelyet bírja, a történelem, nem a paragrafusokban dermedező holt törvény, hanem a természet élő törvényei szerint kezel: keressük mindnyájan és nem igen találjuk az okát, hogy miért volt minden fázisában a felperes a vesztes s miért döntött végleg ellene a bíró a mukdeni istenitéletben. Legtetszetősebb, legparádésabb argumentum erre az, amely politico-psychologiai argumentumokon épül fel: a japáni szabad nép, amely a hazájáért, az orosz rabszolga, amely a gazdájáért harcol. Lehet, hogy van ebben is valami, bár nem tudom elképzelni, hogy az orosz katona szűk kis pszichéjében akkor is éljen a rabsága öntudata, amikor puskatusra verekszik az igazán tenyérviszkettető pofájú, apró sárga hősökkel. Sőt egyáltalán nem hiszek az orosz katona rabság-öntudatában, mert ennek az öntudatnak a kialakulásához összehasonlításra van szükség, arra pedig a muzsiknak nincs meg a módja. Vagyis lehetnek az orosz háboru-vesztésnek pszichológiai okai is, de ezek legalább is nem elégségesek arra, hogy megmagyarázzák a folytonos, szakadatlan vereséget s a teljes, még aprólékosságokban is következetes sikertelenségnek.

Ennek az elvesztett háborunak az igazi magyarázata inkább az, hogy a Nagy Péter végrendelete végrehajthatatlan. Más szóval: földrajzi és etnográfiai okok örökre eltiltják az orosz a tengertől. Sőt mivel az etnográfiai sajátosságai egy népnek pusztán csak azoktól a földektől függenek, amelyeket életében végiglakott s mivel a mai orosz nép maga azon a területen alakult ki, amelyen most lakik: nagy tragédiájának az oka pusztán csak földrajzi.

Földrészek miként való kialakulása nem a véletlen műve, hanem szigoru természeti törvényeké, amelyeket részben a víznek a földhöz való viszonyából keletkező egyensúlyi helyzet, részben pedig a földkéreg kihülésének az egyenetlenségei határoznak meg. Ahol a földkéreg hamarabb kihült, ott a vastagabb támasztékra szárazföld fog felhalmozódni, ahol vékonyabb maradt, ott behorpad s előnti a tenger. Ez a törvény szabja meg Európa külső

alakját is. Tessék képzeletben ráállani Portugália legdélnyugotibb sarkára s onnan végigtekinteni Európán úgy, hogy a tekintetünk Oroszország legészakkeletibb pontjára essék. Az a vonal, amelyet így a szemünk sugara ad, két csaknem egészen szimmetrikus félre osztja földrészünket. Spanyolország négyszöge két egymást fedő háromszögre bomlik szét, odább, amint szemünk vonala beljebb hatol Európába, jobbról Olaszország, balról Anglia nyulik ki, mint két egyensúlyozó kar — egészen mellékes, hogy az egyik összefügg a szárazfölddel, a másik el van tőle vágva. Az egyik mellett ott van Szicília, a másik mellett az ír sziget. Feljebb, Dánia nyulványának délen a Balkán felel meg, a Skandináv félszigetet pedig kiegyensúlyozza Kiszia nyulványa. Ciprus és Izland a két szélső pont.

Ez a vonal Oroszországot is két csaknem teljesen egyforma félre bontja fel, de mindkét fél kompakt, víztől alig megszaggatott terület. S ebből a helyzetéből következik, hogy egész Európának az egyetlen olyan része amely egészen kontinentális jellegű. Amelyet geológiai és geográfiai okok zártak el egészen a tengertől. Másutt mindenütt ott van a víz, Oroszországtól visszahuzódik.

Ennek a földnek a népe tehát nem ismerheti a tenger szomjuságát. Nem érezheti természeti szükséglet gyanánt, hogy tengerhez jusson s a világ urává váljék. Sőt rabnak született s csak rabul érzi jól magát. S aki tengerhez akarja juttatni, az épp úgy mesterségesen akar belenyulni a természet mozgásaiba, mint aki szabaddá akarja tenni. Szárazföldinek és rabnak született az orosz s éppen ezért meddő és a kudarcot magában hordó a nagyhercegek s Péter czár más végrendeleti végrehajtóinak a törekvése éppúgy, mint a Gorkijé és Gáponé. Talán ennek az öntudatlan, inspirációszerű megérzése vezeti Tolsztojt, akinek nem kell sem háboru, sem szabadság.

Kissé vakmerőnek látszik így, csak körvonalakban írva meg ez a teória, de nem kell elfeledni, hogy nemcsak az egyes ember, hanem a népek is determinálva vannak. S ezért egészen mellékes, hogy a kontinens, mint természeti erőmegnyilvánulás hogyan működik az orosz katonában. A czéltalanság érzetével bénítja-e meg a kezét, vagy a neki idegen klimát eresztí rá bilincsnak? A tábornokok-e a hibásak, vagy a közlegények? A szibériai vasut rossze vagy a szállítók lopnak? Ez mind mellékes.

A fáciat az, hogy a föld követeli vissza a fiait a tengertől, amelyet balgán keresnek. A tanulság pedig az, hogy históriát még a czár sem tud mondvacsinálni, a föld törvényei ellen hiába hoznak határozatot a nagyhercegek, Gápon pedig hiába uszítja neki a fegyvernek a muzsikot.

Az orosz marad szárazföldi és rab.

Paganel.

Kevés munka elbizakodottá teszi az embert, sok munka szerénynyé.

Balzac.

*

A nyomoruságot kevesen tudják elviselni, a megaláztatást még kevesebben; és hogy az előbbiből menekedjenek, legtöbben az utóbbiba rohannak.

Dickens.

Krónika IV.

Mrs. Perkins.

— márcz. 17.

Mrs. Perkins Gillman a múlt vasárnap előadást tartott a női munkáról s ezzel akkora sikert ért el, mint kevés primadonna mostanáig. S elérte sikerét előadása világosságával és mondanivalója egyszerűségével. Egynehány régi, magától értetődő igazságról néhány szóval kimutatta, hogy az ellenkezőjük az igazság. A meglepetés kellemetes érzése fogta el publikumát e könnyen és rögtön átérthető kijelentések hallattára, mikhez nem fűzött semmi agitatorius következtetéseket, csak megmaradt a tételnél: ez így van.

Igy van, hogy a nő azzal, hogy anyává válik, még nem lett pedagógussá, tehát tisztára hagyomány és ráfogás, mikor a nő hivatását a gyermekszobára szorítják. Oly kevés nőnek van talentuma a tanításhoz, mért volna hát minden nőnek hivatása a gyermeknevelés? S aki rossz tanítónő, az már nem való anyának? Vagy aki nem ért az anyaságnak kiszabott mai kötelességeihez, már rossz anya volna? A természetől az anyai szeretetet kapja, de az anya és a nevelő kettő és nincs közöttük semmi junctionim. Épp így volnának a háztartással. Muszáj minden asszonynak érteni a háztartáshoz? Igen, mert az ura rábizza ezt az ügykört. Ugy, de ha valakinek nincs se kedve, se hozzáértése, ezért már nem való feleségnek?

Pedig a férfi és nő jogai között a különbség éppen csak az, hogy a férfinak a házasság csak családi állapot, mely éppenséggel nincs valamely megszabott kvalifikációhoz kötve, a nőnek azonban egyszersmind hivatás, mely egész társadalmi és intellektuális életét abszorbeálja. Ahogy a férfi lehet jó férj, kitűnő hivatalnok, nagyszerű író, remek iparos és rossz pedagógus, azonképpen a nő is lehetne kitűnő feleség, jó anya, ha nincs is türelme tizennégy órát naponta gyerekekkel tölteni s nem elégíti is ki ambícióját, hogy a szekrények alatt is mindennap jól söpörjenek a cselédek. A nőnek mai állapota tisztára a múlt idők hagyomány, de valamint ma már magától értetődő, hogy a nő nem maga köti harisnyáit s nem maga szövö és varrja ruháit, azonképpen az egyéb foglalatosságok is, melyek ma még a házi produkció természetes keretébe soroztatnak, éppen úgy külső iparrá fognak válni, mint a varrás, szövés, himzés, a tollfosztás stb.

Igy gondolkodik Mrs. Perkins és meg kell vallanom, hogy népiesen és kedvesen gondolkodik így s ami jogot e fölfogás a nők számára derivál, annyira harmonikus és békés, hogy messzire esik a feminista okoskodások brutális párhuzamától a férfiakkal s az egészen nyers analogiától: ha te úgy, én miért ne szintugy?

Azonban, hogy igazsága egyszersmind az egész igazság volna, azt már kötve hiszem. Ab ovo sem, mert nem lehet föltenni, hogy egy állapot, mely világ, azaz emberiség kezdetétől fennáll, mely a mai legcivilizáltabb népeknél éppugy dominál, mint a legelhagyottabb vadaknál: merő tévedés vagy igazságtalanság volna. Való igaz:

az anyaság még nem pedagógia s aki ma tanítónő, azért jogosan lehet anyává. Ám amikor az anyának hivatatlanságát a neveléshez annyira szembeszökően meglátjuk, hiába keressük a hivatottak jobb nevelését, melylyel az anyát pótolni lehetne éppugy, mint a maga szötte kelmet a morva, francia, belga és angol gyárakéval? Az anyaság nem tesz pedagógussá, de hol vannak a pedagógusok? Hol van a pedagógia? Mrs. Perkins az anyánál tudománynak tekinti, ami a tudományban csak kísérlet. Sőt akiknek a nevelés mesterség és nem állapot, éppen a körül az ösztön körül tapogatódnak, melyre az anyát nevelői hivatásában bízzák. A gyermeket a vérénél és hajlandóságánál akarják befogni a nevelés irányába és céljai számára. Ki képes erre jobban az anyánál és apánál? Igaz, az anyák nevelése rossz, de a nevelőké talán jó? Pedig ahhoz, hogy az anyát megszüntessük nevelői minőségében, kell, hogy műkedvelését szakképzettséggel pótolhassuk, mert a nevelés nem elhatározás és a női jog dolga, hanem a gyermek érdeke és a társadalom föladata.

A munka szabad megválasztása nem adatott meg a nőnek, de csak optikai csalódás, mintha megadatott volna a férfinak. Tisztára látszat, hogy a nő kénytelen a családi négy fal között végigélni életét, míg a férfi kiélheti egész intellektusát s szabadon megválaszthatja cselekvése körét. A munka a férfinak is csak a rabszolgasága és nemét szintén az élet kényszerűsége szabja meg, nem pedig a hajlam. Az a sok tisztviselő, munkás, katona, napszámos, kereskedő, tanító, pap, színész tán mind boldog azért, hogy ezt a munkáját végezheti? Kilenczven százaléka rászorult és nem rálépett a pályára és éppoly rabnak érzi magát rajta, mint amilyennek a nőt a gyermekszobában és konyhában mondják. A férfi munkája szabad es sokféle, de a férfiaké éppen oly egyforma és megkötött, mint a nőké. Ha minden egyéb készen pottyanna a házba és csak cipőt kellene csinálni, a férfiak mind cipészek volnának, azok is, akik költők, vagy miniszterek tudnának lenni. Mivel pedig manapság a nő készen kap mindent, csak a gyermek nevelését és a háztartás vezetését nem, ennél fogva túlnyomó többségében ezt a munkát kell ellátnia, minden egyébre való hajlandóságuk ellenére is.

S ellene szól a Mrs. Perkins fölfogásának egy másik tény is, ez pedig a családi életnek házassági formája. Mihelyst családokra oszlik a társadalom, hogy historailag megfordítva kellene mondani, nem változtat a tényen, hogy ma már így alakult ki a társadalom. Minden emberi és jogi okoskodáson fölülláló faktum, melylyel számolni kell. Igaz, jöhet idő és van rá mód, hogy a háztartásnak mai funkcióiból is egy csomó átalakul külső iparrá, hogy nem kell minden háznak magának csinálni meg az ebédet, nem kell minden lakást házilag rendben tartani stb., de legyünk tisztában azzal, hogy mihelyst a nő háziteendői ennyire indusztriálódnak, a család sem marad meg mai formációjában s nem tartja meg mai erkölcsi tartalmát. Ahogy a maga szötte kelme idejében a nő alázatosabb szolgálója volt a férfinak s monogamia mellett is a házasság életnek inkább háremszerű jellege volt s a házi munka ritkulásával arányosan vált az asszony szabadabbá s a házi élet fegyelme lazábbá, azonképpen a nő még teljesebb

emanczipálódása a házi föladataktól sem hagyná meg érintetlenül a család mai szervezetét. A világeért se mondom, hogy ettől az isten őrizzen, mert a család szent és támasza, talpköve minden tisztességnek, de jellemző, hogy a Mrs. Perkins-féle gondolkodó hajlamu nők a női munka megváltozását mindig úgy képzelik, hogy ugyanazt a családi kört találják meg pihenőül, amelyben most raboskodnak. Pedig a férfinak más az olyan asszony, aki nem ügyel gyermekére, mind a kettőnek pedig más az olyan otthon, melyet havi pausálért a vállalkozó nekik liferál, nem is szólva a két nem egymás iránt való érzésének ezernyi nuanceáról, melyet primitív összefoglalással szerelemnek neveznek s melyben, mihelyst családi életről van szó, úgy lehet, a szerelemnek jut a legkisebb szerep.

Szóval: élő, fejlődő szervezethez, amilyen az emberek élete, nem lehet sem finom értelmezéssel, sem jogi és logikai deriválással hozzányulni. Hiába igaz, hogy a nő máshoz jobban ért, mint a gyermekeveléshez, de mikor mégis neki kell nevelni a gyermekeket, ellenben hivatalba más is járhat! S hiába minden érték és erkölcsi igazság, melynél fogva a nő mai helyzete éppenséggel nem felel meg a nő mai jogosultságának, de mikor mégis csak így élhetünk családi szervezetben s akik a mai szervezethez leginkább ragaszkodnak, éppen a nők! Érdekes, hogy a feminista mozgalmaknak éppen ott van legnagyobb hatásuk is a jogosultságuk mellett, ahol a nőnek családonkívüli jogairól és bajairól van szó: a munkájuk után élő magános nőknél, a házasságon kívül maradó női becsületnél, a férjhezmenésnél uralkodó vérlázító igazságtalanságoknál — ott a feministák törekvései győzelmesen hatolnak előre, de minden olyan kérdéssel, mely a kész családi szervezetben élőkhöz is nyul, tehetetlenekké válnak, sőt olykor nevetségessé is. A nőkérdést voltaképpen férfikérdésnek teszik meg, igazában pedig a mai monogamikus családnak a kérdése.

Kóbor Tamás.

Megváltás.

Írta: V. ST. REYMONT.

(3)

Május volt.

Zöldelő, viruló, daloló, örömtől mámoros tavasz mindenfelé, melyben minden sziv himnuszokat zendít, és a csodás álmokban elburkolt lelkek hálaéneket szönek s az élet örült gyönyörűséggel; buján bugyog fel...

György a megmunkált földeken át vezető ösvényen ment. Köröskörülötte a harmattól villogó zöld egész tengere hullámozott. Ez óriási területről, a hullámozó gabonaföldekről oly részegítő illat áradt a virágbaborult mezőkről, az erőnek, életörömmel oly hatalmas folyója ömlött felé, hogy szíve a benyomások túlhalmozódásától megremegett...

A lilaszínű felhőkön átzuhogott a napfény áradata, a zöld mezőt arany pontokkal öntözte le, megcsillant mélyen lenn, a szakadékok fenekén, bearanyozta az erdő homályát, mindent életre keltett, mindenből kiváltotta a növekedés, fejlődés kéjes gyönyörűségét... A pacsírták csapkodtak a szántóföldekből az ég felé és reggeli dalt énekeltek s az apró, zöld mezei tücskök hangosan czirpegtek... Erdő, mező felett egy harangocská szava fecsegett. Az ércz vidáman beszélt, majd nőtt a hangja, mind messzebb

terjedt, betöltötte az eget és a természet hangjaival elvegyülve az ujjongás, a boldogság egyetlen nagy hullámmá lett.

Mindeme ritmusok megragadták Györgyöt, birtokukba vették és lassan-lassan mámorral töltötték el. Fokonként elveszítette saját lényének öntudatát. Minduntalan kéjes borzongással merítette kezét a nedves lombba s csak ment, ment előre és semmire sem gondolt.

A legelőkön homályosan csillogtak a tehéncsordák, azután a juhok fehér gyapja villant meg. Itt-ott munkálkodó emberek tüntek fel, mint vörös foltok a kéklő föld hosszú csikjain, vagy ekevasak ragyogtak a napfényben. Messze elhallatszott a jószág bőgése, a gulyások, juhászok kiáltozása, nótázása egybefolyt a sípok hangjával, miket az imént vágtak még csak a fűzfákról, melyek a víz felett guggolván dús hajtásaikkal nyújtóztak a nap felé s néha-néha lágyhangu mormolást hallattak. Azután egy gölya kelepelése csattogott a nedves rétek felől s kutyaugatás hallatszott a faluból... Majd ismét a levegőben titokzatos zengés reszketett, mely mintha a nappól szállt volna alá... A mezők suhogása, — mintegy a föld lélekzete — az erdő zúgása, — a fenyőszálak már nem messze ragyogtak aranydiszeikkel — aztán valami rejtett; valami titokzatos, amit György nem ismert és nem értett: mindez beledalolt a mély csendbe és életörömet öntött György lelkébe. Egész lényé fölé mély csend üledett s minden pórásával gyönyörködve szűröskölt a belső szétolvadás, szertemálás édes kéjét...

A faluban, melyen átment, a vénségtől mohos fedelű házak úgy földre görnyedtek, mint az agg emberek, kiket az évek sulya megroskaszott és a kunyhók fölött teljes pompájukban virágzó almafák rózsaszínű felhője állott, mely finom port lehelt magából... A mellette elballagó parasztok az ősrégi szóval köszöntek:

— Dicsértessék a Jézus Krisztus!

És levették kalapjukat, mely alatt barna arcuk és fehér homlokuk rejtezett. Lassan jártak, komoly megfontolással és nyugalommal. Ajkukon őszinte mosoly ült, hasonlatos a nap hirtelen felderüléséhez s szemük kék volt, mint a tavaszi égboltozat alatt simán elterülő tó vize.

György elcsodálkozott a békén, mely ez embertömegeket eltöltötte, mozdulataik kényelmes lassúságán, az élet álmos érverésén, a természet egyenletes léptein. Szorongva várta: nem ömlik-e el a falucska széles utcáján is az a ruganyosan lármás nyüzsgés, mely a várost jellemzi. De itt minden a legmélyebb nyugalmat lehelte. Senkinek sem volt sietős a dolga, senki sem rohant veszett gyorsasággal utján, másokat durván ellökődösvén maga elöl, itt nem taposták egymást agyon az emberek az életért való küzdelemben; egyikben sem remegett a türelmetlen várakozás. E nehézkes munkásemberek mindegyike érezte, hogy a legfőbb boldogság, a legfőbb bölcsesség: soká és nyugodtan élni s tudta, hogy mindegyikük elég korán eléri még azt a dombot a folyó tulsó partján, melynek lejtéjén nyárfák és kereszttek erdeje sötétlett...

György ez embereket azokkal a vadkörtefákkal hasonlította össze, melyek mintegy őrtálló védőkül telepednek le a szántók mesgyéjén, gyökereiket mélyen a földbe bocsátják, lassan szivják belőle életnedveket, ép oly lassan őrlik meg a gyengébbeket s ezért évszázadokon át élnek.

Nincs nagy örömmük, nincs nagy bánatuk, nincsenek hatalmas vágyaik, nincsenek keserves csalódásaik. Durva tengődés ez, mely azonban örömet lel a pusztá létezésben és csakis abban, s gondolkodás nélkül, ösztönszerűleg megfojt mindent, ami fejlődésének útját szeghetné. A természet vak, irgalmatlan élété — soha nem pihenő, csendes küzdelme minden gyöngébbnek minden erős ellenében...

És György behegedt sebei ismét vérezni kezdtek,

tompa, öntudatlan fájdalom — a leveretés, a tönkremenés fájdalma — kavarta föl lelkét...

Leült egy kőpadra és álomszerű állapotba süllyedt. Az eleven, hullámzó gabonatáblák, a meleg, az almavirág illata, a csend, az ég tiszta kékje és az az édes melanchólia, mely a mezők felett lebegett: elringatták, zsongító dalt dúdoltak fülébe, altató dalt, tele oly kimondhatatlan búbájjal, oly szorongással, hogy Györgyöt elfogta az a zavaros érzés, hogy minden homályba vesz el s a föld, a fű, a hizelgő szellő kiszívják belőle az életet s... míg csodáikkal szemfényvesztő játékok üznenek szeme előtt, lassúdan felosztják egész lényét maguk között.

Hirtelen felugrott és az erdő felé sietett.

Nem fontolgatta: miért megy oda, de valahányszor önkéntelenül zsebébe nyult és a revolvert megérintette, az öntudat hideg borzongása futott át testén.

— Meg kell hálnom! — susogta, mintegy keztyűt dobva saját, az öntudat küszöbe alatt szunnyadó erejének, mely az élet, a tavasz hatalmától és szépségétől meg is duzzadt még.

Elnyomott, dühös harcz tombolt lelkében.

Lassan lépkedett, a falu mögött megállt és elnézett gondolatlanul egy magastermetű parasztot, aki zsákból szürke lepedőbe magot öntött, aztán a magot félkörben széjjelszórta, míg gyöngén meghajolva követte a barázda menetét. Ez automatikus mozgásban volt valami az áldozás kenetteljességéből, mintha minden rögtön megáldott volna ez az ember.

Egy kis kölyök — fekete, olyan, mint a szemétbogár — ment apja mögött, hadonászott két karjával és elriasztotta a friss szántás fölött egyenként lépegető varjakat. Mindkettő a dombon fölfelé haladt, alig emelkedve ki a szürke föld vonalaiból.

Sokáig állt volna még ott György így szemlélődve, de a közeli erdő zúgása és a szarkák csörgése felriasztotta.

Folytatta útját.

A nap már magasan emelkedett az égre és pörzsölő meleget küldött alá; az erdő azonban hűvösséget árasztott és csábított, vonzott a maga rejtelmes mélységével. A mohával fedett óriások ágaikkal imát susogtak, szellő támadt és fel-le suhogott az ifjabb cserjésben, be-bevágott a sűrűbe, meghimbálta a fagyöngyöt, mely zöld szakáll gyanánt csüggött a tölgyfák törzséről, keresztülfütyült az odvas törzseken, aztán odasietett, ahol a fák sötét, tömött csoportokban álltak egymás mellett...

Sokszoros visszhang ébred és titokzatos hangok, zajok kelnek köröskörül mindenütt és zengnek mint hárfák ezrei, lágyan, elhaló adagiokat, és atomokká foszlanak...

Békesség mindenfelé...

A harkály szorgalmasan kopácsol, az erdő fölött elrebbenő madárcsapat szárnycsattogása hallszik, a kakuk szava és a lombon átszűrődő napsugár érthetetlen halk sistergése, bizonytalan színek sajtósága melódikus össze-zengése, melyet fel nem foghatunk, de amelynek harmoniájára a szenvedő lelkek örökön vágyakoznak.

Feledés van ebben az erdőt körülfogó csendben: a mindenség elfeledése.

Györgynek már ott volt szíve mélyén ez a csend, a természet e ritmusát már agyában, vérében érezte. Fejében homályos gondolatvillámok cikáztak, mintegy árny-szerű jelenései ezelőtt való és ezután következő élete egyes szakaszainak.

De azután elmerült benyomásaiba; a környezet erőt vett rajta, lelke megfürdött a körüskörül pezsgő, bugyborékoló életben.

Végigfeküdt a földön, vágyódva simult a mohára, magába szívta az erdő illatát, s érezte, mint válik egygyé azzal, ami át-meg áthatotta és feloldotta: a természettel, a földdel, az erdő hangjaival...

Sirva fektette arcát a mohára, könnye a földre csorgott; karjával szinte átölelte, mint a gyámoltalan, kintlódó gyermek és így suttogott:

— Anyám! anyám!

Es sirt, és zokogott. Elsirta minden fájdalmát, minden csalódását, minden undorát, unalmát, keserűségét, mely eddig betöltötte.

Nyugalom és erő áradt lelkébe a földből. Saját erőt-lenségének szigorú felismerése lecsillapította felkavart lelkét; az ember semmis volta, a természet ércztörvényeivel szemben gyászszal és lemondással töltötte el.

Hosszu ideig feküdt ott s érezte, hogy ha fölkel és távozik, megváltozva, az élet számára megacézolva, a fájdalomra megerősítve távozik, izmosan, mint a föld, mely most másodszor életet adott neki.

Érezte, hogy a legnyomorúságosabb élet ezerszer jobb a nem-létnél — hogy itt a közös anya, a természet kebelén, éltető forrás buzog, melyből a szenvedők meg-ösmerést és erőt ihatnak, hogy felleljék újra önmagukat.

Fölkelt és távozott.

Az az erős bánat töltötte el, melyet azok a lelkek éreznek, kik minden mélységet átkutattak. A dombtetőről szeme átfogta a földeket, erdőket, kunyhókat és fákat, sokáig nézte őket könnyein át és egy eddig soha nem ösmert vágyat érzett magában — vágyat arra, hogy mindent szeressen és mindent megbocsásson.

(Vége.)

RÉMES ALAKOK.

A hipokhonder.

(Szin egyelőre a klub kártyaszobája.)

A CZÍMSZEREPLŐ (akit rövidség okáért zentul csak így fogok hozni: »Ő«): Adu, adu és makk. (Nagyot üt az asztalra.)

EGY PARTNER: Megnyerte.

Ő: Püff. Most az aduhívásnál megütöttem az ujjamat. Köszönöm, nem játszom tovább.

EGY PARTNER (félre): Nyer.

EGY MÁSIK PARTNER (félre): Mert nyer.

A NEGYEDIK JÁTEKOS (félre): Telenyerte magát.

(Általános undor.)

Ő (a kibiczhöz): Megütöttem az ujjamat. De nem azért fáj, mert megütöttem, hanem mert magasan lakom.

A KIBICZ: Azért, mert összenyerte magát, nem kell mindjárt az örültet adni. Micsoda logika! Azért fáj az ujjam, mert magasan lakik.

Ő (feláll és az elmés causeur Náday-féle mozdulatával karonfogja a kibiczet): Nézze, czicza. Az ujjam azért fáj, mert reumás a kezem. A fájdalom az izületeimben van, tehát ez izületi csúz előhírnöke. Az izületi csúz szivbajos dolog. A szivbaj pedig azért fejlődött ki nálam nagyon, mert sok emeletet járok és megeröltetem az insufficiens billentyűmet. Sok emeletet azért járok, mert magasan lakom, tehát azért fáj az ujjam, mert magasan lakom.

A KIBICZ: Azért akkor mégse kellett volna adut hívni. Zöld, zöld és aztán adu. Ugrott volna a Csimpásszy utolsó aduja és akkor mi ott álltunk volna a furóval és a bezect töktizes nem megy haza.

Ó: Ez az ön szempontja. Tiszteletreméltó szempont. De itt másról van szó. Menjünk innen. Az orrom czimpájának viaszos fénye van . . .

A KIBICZ: Miért mondja ezt ilyen szomoruan?

Ó: Mert ez tuberkulózis. Tele vagyok bajjal. A multkor egy régi vivómaszkot vettem fel s az összekarcolta az arcomat. Ne adj isten, hogy be akarjon gyógyulni az a karczolás. Tehát nem szabad édes bort innom, czukroskávét innom és tésztaét ennem. Kerülnöm kell a szénhidrátokat.

A KIBICZ: Igen?

Ó: Igen. A seb nehezen gyógyul — ez czukorbetegségre vall. Kerülnöm kell tehát a czukrot. Saccharint fogok venni. Mindjárt küldök is a patikába. Apropos, nézze még: jó ez a korona? Én azt hiszem, hamis.

A KIBICZ (megnézi): Jó.

Ó: Én már nem látok, oda van a szemem. Ha innen nem tudom elolvasni azt a hirdetőt . . . akkor hat hétig hanyatt kell feküdnöm.

A KIBICZ (aki ezekben már belenyugodott): Természetes.

Ó: Pedig ugy-e nem érti? Már olyan rövidlátó vagyok, hogy az ideghártya kezd leválni a szemem fenekéről. Ezt visszarágasztani nem lehet. S ha egyszer a retina levált, az ember nem lát többé. Hát hanyatt kell feküdni, hogy a természetes súlyától visszafeküdjék a szemfenékre. Akkor megint lát az ember. Pinczér, egy pohár vizet és egy kis sósavat?

A KIBICZ: Most így iszszá?

Ó: Így.

A KIBICZ: Miért?

Ó: Mert sok főzeléket ettem délben. Ez a foszfátok miatt van. Kicsapódnak a foszfátok. Acidum muriaticum. Ettől döglök a légy. Azaz hogy a foszfát. És különben is nem iszom vízvezetéki vizet. Biztos tifusz.

A KIBICZ: Ígyék ásványvizet!

Ó: Én? Nem vagyok órált! Hogy kiszáritsam a belső részeimet! Azok a sók, amiket az ember így ásványvíz formájában a spriczerben bevesz, nagyon ártalmasak. Bizonyos mennyiségű sóra szüksége van az embernek. De ennyire nincs szüksége. Különben is végleg oda van a gyomrom.

A KIBICZ: Ezért iszik sósavat?

Ó: Az jó a gyomornak. És dezinficziálja az ivóvizet. Én nagyon vigyázok, hogy ne inficziáljam magam. Nézze meg a kezemet! Látja, milyen vörös?

A KIBICZ: Látom.

Ó: Mert felváltva szublimátban és lysolban mosom. Tudja maga, mi a szublimát? Korrozív higanyklorid. Tudja maga, mi az a lysol? Zsir, zsirsav, nyers kreozol és nátronlug keveréke. Tudja maga, mi az a vörös, ami a kezemen van? Ekzéma. Tudja maga, mi az az ekzéma? Az az a vörös, ami a kezemen van.

A KIBICZ: Nagyszerű.

Ó: Én vigyázok magamra. Isten áldja meg.

A KIBICZ: Legalább tanultam valamit. (Másfelé megy kibiczelni.)

(Ó megmossa a kezét; galocsnit vesz, hogy meg ne hűljön; kendőt csavar a nyakára, hogy bronchitist ne

kapjon; leveszi a szemüvegét, hogy meg ne erőltesse a szemét; a saját kis fésűjével fésűlködik, hogy valami bacillus ne kerüljön a klub-fésűről a fejére; elhatározza, hogy gyalog megy haza, mert mozgás kell a testnek; az utcán nem szivarozik, hogy rendes légzéssel szivja be a friss levegőt; egy épülő házat kikerül, hogy az állvány rá ne szakadjon és pont épp akkor robog arra egy vilamos, amely elüti, keresztülmegy rajta, lepénynyé ken, úgy, hogy a barackklekvártól csak vegyi vizsgálat után tudják megkülönböztetni.)

Vessző.

INNEN-ONNAN.

= Márczius tizenötödikével az idén általános volt az elégedetlenség; ünneplését nem találták elég lelkesnek és lendületesnek, főképp ahhoz képest, hogy már hetek óta előre suttogtak az idej márczius »forradalmi« készülődéseiről. Teljes tisztelettel megjegyezzük, hogy ez bolond beszéd. Márczius tizenötödikéhez csak egy ünneplés méltó: a rend és a békeesség, mert ez jelentené azt, hogy a márcziusi forradalom nem volt hiábavaló, s a nemzet, mely akkor felszabadult, tudott e szabadságával élni, s életét nem kell nemzedékről-nemzedékre minduntalan újra megmenteni. A forradalommal s a vérrel való izléstelen kaczérokodás halálos sértés a nagy idők s nagy emberek emlékezete számára, mert olyasmit mutat, mintha a forradalmakat megrendelésre lehetne csinálni s a vért csapról lehetne mérni nagyban és kicsinyben, hogy, egyszóval, a forradalom nem ihlet és történelem dolga, hanem routineé és taktikáé. Pedig nem. Routineval és taktikával csak *stikliket* lehet megcselekedni, nem forradalmat, és lehet kivívni a maguk számára hivatalt vagy sápot, de nem a nemzet számára jogot és szabadságot. Valahányszor forradalmak és szabadságharczok ünneplését és emlékeztétét erőltetik, az mindig azt jelenti, hogy rossz idők járnak ama harcok vívmányaira, s akik tüntetően összecsuppantgatják a Megváltók arcképeit, azok posthumus Judásai a Megváltóknak. A szabadság olyan, mint az egészség: mihelyt kiabál, már nincs meg.

* * *

△ A válság. Egész héten át ugyanaz a nóta, mint eddigélé hat héten át — a helyzet megoldhatatlan, a koalíció hajthatatlan és ember, akinek valami eszébe jutna, nincs. Az egyetlen Wekerle is csak tiltakozik ellene, mintha neki eszébe jutott volna valami. Marad tehát a válság intézésében a tiszta technika: a király Budapestre jó, hogy itt ugyanazt az álláspontot tartsa meg, melytől Bécsben az audencián elszontyolodtak. Az újságok azonban nagyon sokat tudnak írni, de pozitívum csak a papíros, melyet legalább három kolumna erejéig politikával kell megtölteni.

* * *

× A szimploni munkások. Bármint próbálják is titkolni a Szimplon-alagut munkásainak egy része, úgy látszik, sztrájkba lépett. A hatalmas emberi munka, amelyet épp a múlt napokban ünnepeltek, egyidőre megakad. Azok, akikről az ünnepelek közben megfeledkeztek, most jelentkeznek. Ők voltak azok, akik a fülledt levegőben, a rettenetes hőségben, amelyet a szellőztető alagut-nyílás és az esőfüggönyök sem tudtak mérsékelni, a gépek szivósságával munkálkodtak a hegy gyomrában. És az emberi szellem meg kitartás e nagy művére, a Szimplon-alagutra az élő emberek közül nyilván ők fizettek rá leginkább. Ki tudja, hány munkás vesztette el az egészségét a rettenetes munkában, hány ember tüdejét sorvasztotta el a hőség, hány kapott ugynevezett tunelbetegséget, amelyet a szent-gotthárdi

alagut furásakor konstatáltak először az orvosok. Hiába mondják, hogy a munka nemesít, a munka beteggé tesz és öl. Az emberiség haladásának minden lépése ezrek meg ezrek egészségét tiporja szét. Amennyi nagyszerűt, praktikust, kényelmest talál ki az emberi ész a kutatás és a munka révén, annyit veszít el a betegség vámján. A rézöntő czinkláza, a kefekötő lépfeneje, a pék genu valguma (X lába), bronchitise, szivbaja, a pinczerek és a boltiszolgák gyuladós ludtalpa, lakatosok, asztalosok, kovácsok görcs-ere, a téglaegetők anaemiája, a bányamunkások parazitái, az alagutfurók Gotthard-betegsége, a szellemi munkások, a mérnökök melancholiája, az örökös számolásból eredő neuraszténiája és a munka egyéb betegségeinek hosszú sora esik annak a mérlegnek a másik serpenyőjébe, amelyet az egyik oldalról haladásnak, komfortnak nevezünk. És ha a szimploni munkások most sztrájkolnak, bizonyára nagy okuk van rá. Minden sziklátömeeggel, amelyet a furó segítségével kivájtak, egy darab emberi ifjúság, egészség, erő is kihullott. Nem is munkabér-emelés, hanem szinte kárpótlás az, amit az emberiségtől követelnek. Talán haladás az, hogy sztrájkba léphetnek és nem hajszolhatja őket a fáraók rabszolga felügyelőinek korbácsa a piramis befejezésére. Amily modern és büszke dolog egy ilyen alagut a haszontalan egyiptomi gulákhoz képest, olyan felemelő a szimploni munkások sztrájkja a fáraó rabszolgáinak korbácsütéséhez képest. Talán mégis nyer végeredményben valamit az emberiség azon a számadáson, amelyben munka és betegség, mint nyereség és veszteség folyton paralizálják egymást.

* * *

+ **Telbisz Károly.** Ő is udvari tanácsos lett ugyanakkor, mikor Temesvár városa diszpolgárává választotta meg. Husz éve, hogy Temesvárt polgármester. Nagy szó, már magában is nagy érdem. Husz év alatt ez az érdekes nagy város még érdekesebbé és még nagyobbá lett. Telbisz Károly pedig öregebbé, de nem kevésbé érdekessé. Temesvár különben a nagy polgármesterek városa. Onnan kapta Budapest Török Jánost, az első modern és energikus főkapitányt. A temesváraiknak most megint van miért ünnepelni — ha vidéken nagygyá lett valamely tehetség, akkor utána megyen Budapest és elkaparítja magának. No, Telbisz legalább diszpolgára marad.

* * *

× **Az árvizi hajós.** A Ferencziek templomának Kossuth Lajos-utcai falán most állványok ágaskodnak és a déli korzó népe láthatja, amint a munkások az egyik falmezőbe illesztik bele az 1838-iki árviznek és glóriás alakjának, báró Wesselényi Miklósnak az emléktábláját. A domborművü emléket, amelyet *Holló* Barnabás szobrászművész alkotott, czimképünk mutatja be. A relief a nagy pesti árviznek egyik legmegindítóbb momentumát örökíti meg, amint Wesselényi, akit Vörösmarty gyönyörű költeménye minden időre az *árvizi hajós* epitheton ornansával ruházott fel, egy szál csónakon menti meg a halálos veszedelmből a tehetetleneket. Az emléktábla a mai Budapest lakói emlékében száz év előtti Pest legválságosabb pillanatait rögzíti meg. 1838 márczius 13-án dagadt meg a Duna az olvadó jégtől annyira, hogy átlépett a partján és előntötte a várost. Először azt a gátat szakította át, amelyet a mai Gizella-téren emeltek. Rohamosan emelkedett a víz és előntötte a város mélyebben fekvő részeit. Sok helyütt, különösen régi házak falán még mindig őrzik kis táblák a vizmagasságot mutató kézzel a válságos napok emlékét. Hat napig tartott az árviz, míg végleg el nem takarodott. E sulyos napok tették legendás hőssé Magyarország egyik legbátrabb és legnagyobb szívét, báró Wesselényi Miklóst. Nemcsak életmentő volt, hanem bámulatos hidegvérével valóságos hadvezér és ur a bős elemmel szemben. A székesfőváros régi tartozását rotta le az emléktáblával, amelyet legközelebb fognak leleplezni, valószínűleg még a márcziusi napokban, a nagy árviz évfordulóján.

ő **Az olcsó krumplival** igazán nem volt szerencséje a miniszternek, noha a jószándéka kétségtelen. Mikor az olcsó krumpli megjelent a színen, azaz hogy a vásárcsarnokban, az volt a baj, hogy — nagyon is sok. Nem adtak belőle kevesebbet, mint egy métermázsát, egy métermázsza krumpli pedig olcsón is okvetetlenül többre kerül, mint egy kiló krumpli drágán. Természetes tehát, hogy akinek nem telt egy kiló drága krumplira, még kevésbé telt egy métermázsza olcsó burgonyára. Az olcsó krumplit csak azok vehették meg, akik a drágát árulták. Mikorra azután a miniszter ezen a bajon segített, akkorra már új baj támadt. Mikor már kilónként is lehetett volna adni az olcsó krumplit, már — elkelt mázsánként. Ilyen körülmények között más alig marad hátra, mint hogy a miniszter visszavásárolja azoktól, akik megvették mázsánként az olcsó burgonyát olyan drágán, mint amilyen drágán ezek kilónként mérik és eladja kilónként olyan olcsón, mint amilyen olcsón ezek ő tőle mázsánként vették. Ebből az esetből is látható, hogy a jötevés utján néha nagyon tekervényes futásuk és a legegyszerűbb jószándékból olykor igen szövevényes körmondatok keletkeznek.

Krónika V.

Hős Ferdinánd.

Szól Ferdinánd, a fejedelem,
Bolgár uralkodó:
»Tudom, hogy hősnek lenni szép,
Hogy hősnek lenni jó.
De mit csinál a tetterős,
A nagyszabásu, büszke hős,
Ki, mint a vas, kemény:
A béke idején?»

»Például itt vagyok magam,
Forr bennem hősi vér,
S hőstettre nincsen alkalom,
Hajamra nincs babér.
Reggelre est jön, estre regg
És én parlagon heverek.
Az ördög vigye el,
Ezen segíteni kell!»

»Talán üzenjek háborút?...
Ez költséges nagyon,
Veszélyes is, azonfölül
Hátránya sok nagyon.
Nem, háború nem kell nekem,
Majd másfelé kereskedem...
Ezzel vonatra ül
S London felé repül.

Londonba, hej, nincs alkalom,
Hamar, Párisba át!
S Doverben bolgár Ferdinánd
Egy propellerre szállt.
Ez a propeller bár piczi,
Calaisba mégis átviszi.
S most Ferdinánd agyát
Egy ötlet járja át.

»Heuréka« — így szól — »meglelém,
A módot, mely szerint
Felém a hősök nagyszerű,
Örök babérja int
S felém dicsőség integet.
Figyelj világ! Egy hősi tett,
Mely tündökölt, vakit,
Kerül napfényre itt.«

S mint hős, kit nem rettent veszély,
Kit nem rettent homály,
A hidra lép, hol a hajó
Zord kapitánya áll.
És Dovertól Calaisba át
Hős Ferdinánd a hidon állt,
Akárcsak egy merész,
Kipróbált tengerész.

Körötte zúgott a vihar
És fujdogált a szél
És Ferdinánd a hidon áll.
S — szavamra! — mégse fél.
Alatta víz, ez nagy dolog!
És a propeller imbolyog
És Ferdinánd ragyog:
»No, ugy-e, hős vagyok?»

A propeller Calaisba ér
És Ferdinánd kilép,
Már várja őt a gyorsvonat,
Befűtve már a gép.
És Ferdinánd a vakmerő
Megint dicsőt, nagyot mer ő,
Dölyfösen néz körül
S a mozdonyra fölül.

Ámulva szisszen föl a nép:
»Nagyobb hőst soha még!»
Folytassam ezt a dalt tovább,
Vagy ebből már elég?
Elég! Hisz máris kiderült,
Hátán hogy ily hőst, nagyszerűt,
A föld egyet se hord...
Ez impozáns rekord!

S szól Ferdinánd a fejedelem:
»Ah, hősnek lenni jó,
Följegyzi azt, amit tevék
A szorgalmas Klió.
Szememben kéj könnyecskéje rezg
Helyemet — büszkén mondom ezt —
Szárason és vizen
Megálltam, azt hiszem!»

Incubus.

A színházi hét.

A *Nemzeti Színházban*, Allahnak adassék érte hála és dicséret, megint élvezhettünk egy tipikusan nemzeti-színházi előadást. Ott volt a színpadon a tragika, aki a legszimplább mondatot is úgy mondja el, hogy abban benne hömpölyög a sehol nem tenyésző emberfaj, a színpadi hős minden pathosza és ott volt az embert értő és érző művész, aki a legszimplább mondattal is a lelkek mélyébe tud világítani. Ott volt *Jászai és Pethes*. Azután ott volt a széditő virtuozitássá degenerált óriási művész-ingenium, aki néha kevesebb mint Sarah Bernhardt, néha arra felé járkal, ahol Duseék járnak. Ott volt *Márkus Emilia*. Azután ott voltak a középfajuk, a szavalásmentesek, de érzés nélkül játszó. Ott volt *Dezső és Ligeti Juliska*. Ott volt az 50 perccentre alkuvó okos ember: *Gál*. Ott volt a természetes, az önmagát játszó, de nem igaz, mert nem az alakot játszó színész: *Rózsahegyi*. Egyszóval egy óriási stilus-konglomerátum, más szóval a teljes stiltelenség, röviden: a Nemzeti Színház. Erre a felvonulásra ifju *Hegedüs Sándor* színműve, az »Ikarosz«

adott alkalmat és amennyiben ez a darab magyar, tehát drámai dikció helyett nyakatekert retorika puffog ki benne épen a kitörő szenvedélyek legemberibb momentumaiban, a két főszereplőnek a szituációktól független deklamációja szerencsésen agyonverte azt a kevés drámai életet is, amit a kezdet legkezdetén kinlódó, de föltétlenül talentumos író bele tudott érezni színművébe. Hegedüst a temperamentuma fogja megölni, ha nem akad egy fegyverező és adminisztráló jó barát; az a türelmetlenség öli meg, amely nem engedi, hogy nyugodtan megcsináljon valamit. Sokáig ne adjon ő még ki a kezéből drámát, s amikor majd előáll valamivel, azt írja meg alaposan, mert mostani alkotását is épen a megiratatlanság, az ideges, a gyámoltalan kapkodás tette tönkre. Tanuljon technikát és ne hozza be az alakjait végszóra, ne akarjon szellemes lenni, mert a drámában egy helyén való egyszerű mondat többet ér minden kikinlódott banalitásnál, azután vegyen erőt az idegein és higgye el, hogy ha pár év múlva kész dologgal megjelenik, maga is örülni fog, hogy túrtörtette magát és nem játszotta el hitelét zölden maradt, félig sült, kezdő munkákkal. — *m.*

Vigszínház. (A szentbernáti barátok, Ohorn drámája.) Igazán nem tudnám hamarosan megmondani: iparművészet, vagy irodalom ez a darab? Tárgya külsőségei spekulációkra vallanak. Lényegében nem más, mint Bilse-féle írásmű, csak hogy az a katonaság csillogó és poseoló külsőségei mögül mutatja be a belső közös nyomoruságot, ez a papi étellel teszi ugyanazt. Az ilyen írásnak nagy hatása van, mert a gyerek szereti a bábuját belül látni és kiszedni belőle a kóczot, a nagy embereknek is nagy gyönyörűségük telik, hogy nekik ilyen világból ugyanazt a kóczot szedik ki, amelyet magukban tudnak. Magunkra ismerni másban, rájónni arra, hogy a katona és a pap ha fürdik, szakasztott olyan, mint mi: nagy gyönyörűség, mert egyszersmind nagy káröröm.

Ellenben van ennek a darabnak magja is, amely általánosabb: a szülők zsarolása gyermekeiken. S itt Ohornban egyikét a legiróbb íróknak ismertük meg. Egy árva szó prédikáció, magyarázat vagy rámutatás nélkül meg tudja értetni, hogy a szülők tisztelete és szeretete nagy erény a gyermekek részéről és kiaknázott gyöngeség a szülőknek. A mama jámbor, a papa hiu, ennél fogva pappá kell lenni a fiúnak, különben rossz gyermek. A mama bigott és babonás, ennél fogva a lánynak apáczává kell lennie, hogy mamája szószegésben ne találtassék vétkesnek Szent Borbála által. S a gyermekek engedelmességek s azért rossz a dráma. Majd a gyermekek alkudoznak s ötven perccentre egyeznek ki a bigott mamával s ezért primitív a dráma. Majd Pál, aki nővére helyett vállalja a szerzetességet, a fogadalom letétele előtt megugrik s ezzel jelentéktelenné válik mindaz, ami e drámában dráma volna.

A szentbernáti barátok kolostori élete azonban érdekes kép. Érdekes annak, aki tudja és szereti megerősítve látni, hogy az emberek csak ruhájukban különböznek egymástól, szociális viszonyaik és belső cselekvéseik sugárzó aranyak. Ellenben érdektelen annak, aki azt várja, hogy a szerzetesek között valami újat fog látni, olyan életet és olyan lelki vonásokat, mik másutt nincsenek. Vannak itt is jó és rossz, szerény és stréber, őszinte és képmutató emberek s a zárdában is szeretnek apátok lenni, nemcsak a profán életben miniszterekké. Leleplezésnek ez a belső kép nem elég szenzáció, ezért csalódtak benne azok, akik a bécsi híresztelések után botrányos barátellenességet vártak tőle. Dikciója, filozófiai tartalma egyszerűen útszéli, de én éppen ezt tartom irodalmi kvalitásnak, mert az olyan egyszerű, kicsi embereknek, amilyenek itt szerepelnek, egyszerű és kicsi dolgok a nagy igazságai. Légy jó, hallgass

IRODALOM.

lelkiismeretetre — kinek imponál ez a tan? De az öreg Fridolin testvér mégis hatvanhat esztendő és a legből-csebb, mert ennyire vitte az átlátásban.

Az előadásnak ezuttal valami különös baja volt, melyről a színészek nem tehetnek. A szerzetesi ruhában nem váltak szerzetesekké, hanem színészek maradtak, akik reverendába bujtak. A csupasz arcz maszkirozatlansága tette-e, vagy a szoknyás vonás a kosztümben — nem tudom — de először megesett, hogy a közönség mindig csak Tanair, Hegedűst, Fenyvessit, Győzöt, Balassát látta bennük, nem pedig a szerzetest és szerepeiket. Az egyetlen Kazaliczky, aki illuziót tudott kelteni, noha valamennyien remekül játszottak, Góth mint öreg erdész, Szerémi mint urimód élő iparos és Tapolczai mint bonvivant óráslegény ugyancsak tökéletesek voltak, nemkülönben Varsányi Jolán és Hunyadi Margit, akik apró szerepeikben nagy művésznőknek bizonyultak. — (T.)

*

A *Thalia-társaság* várszínházi előadása teljesen kihozta Strindberg hatalmas drámáját. Olyan eredmény ez, amit kevés színésztársaság tudna elérni, nálunk pedig a Thalián kívül egy sem. Minálunk sohasem volt még arra eset, hogy egy színpadon egy stílus embereiből állott volna be egy ensemble, s a herónak és héroszok toroköblögetése közepette elvész minden emberi hang, amit a különböző színházakban szétszórt modern színészeink meg-megrizkiroznak. A *Thalia-társaság* szerencsés kezű vezetői fiatal színészeket, és pedig megdöbbenően talentumos fiatal színészeket gyűjtöttek össze, akiket még nem fertőztek meg a tradíciók, akik még nem nagyságo és megkritizálhatatlan kanonokjai valamely színházi káptalannak, hanem szívesen engednek a rendező összefoglaló művészetének és fiatal voltak mellett is teljesen kész technikájukat nem stereotíp érzéspókok és théatralis hatásokra utazó nagy jelenetek kiprodukálására használják, hanem arra, hogy amit fiatal intenzitással átéreznek a szituációkban, azt a technikára való minden gondolás nélkül, a szituációkból fakadó spontán közvetlenséggel kifejezzék. Különösen a három férfiszerepben, az apa, a lelkész és az orvos szerepében mutatkozott be három olyan fiatal ember, akiket már most odaállíthatunk a modernség előmunkálatait végző, embertjátszó színészek közé. A *Kürtő József*, *Doby Ferencz* és *Doktor János* neveit még sokszor fogjuk egy-egy modern törekvés sikerével kapcsolatban említeni. Igen jó zsánerfigurát állított be *Sándor József*, a hölgyek közül pedig *Verő Margit*. A női főszerepben *Forrai Rózsi* nem találta meg teljesen Strindberg asszonyát, de ő is, valamint a szép, plasztikus beszédre törekvő *Moly Margit* is bele tudtak illeszkedni az előadás egységes stílusába.

*

A *Magyar Színház* a revüt próbálta átplantálni a honi talajba és ez a furcsa növény nálunk természetesen nemzetiszínü virágokat hajtott. A revühöz ötlet és groteszk lelemény kell, ezzel pedig a szerzőt, Rajna Ferenczet, nem igen lehet megrágmalmazni, ő inkább pontosan kiczirkalmazott hazafias ellágyulásokat és felizgulásokat helyeztél el revüjében, azonkívül nagyon sok trikót s így egyszerre izgatván a hazafias és férfias érzelmeket, sokkal kényelmesebben ért el sikert, mintha ötleteken törte volna a fejét. Akik mégis szellemességet kerestek, azokat a Heltai versei elégitették ki, sőt zene is volt, amit Békéssy ur szerzett össze. —m.

Női festő-iskola, Városligeti fasor 22. Tanár *Karlovsky Bertalan*. Beiratkozhatni bármikor.

Ambrus Zoltán Bovaryné-fordítása. A Bovaryné magyar fordításához írott előszavában ezt írja Ambrus Flaubert-ről: »... a szóval való gazdálkodása s az a művészi erőfeszítése, hogy mindig megkeresse és megtalálja azt a kifejezést, mely a legpontosabban fedi és egyesegyedül fejezi ki tökéletesen a gondolatot: páratlan, példátlan.« Alább ezt írja: »nyelvének színpompája, prózájának zenéje is kétségbeejtheti a fordítót.« Ezek után az, aki Ambrus írói egyéniségét ismeri, tisztában lehet azzal, hogy ha ő ezt a klasszikus regényt lefordította és kiadta, akkor ennek a regénynek a magyar fordítása legalább is méltó az eredetihez. Ennél nagyobb és komolyabb bókot stílművészeknek mondani nem igen lehet. A Flaubert, aki harmincz kötetre való anyagot tömörített egy kötetbe, s aki »néha napokig emésztődve, gyötörödvé keresett egy kifejezést« — akit »igen bántott, hogy első regényében minden figyelmessége ellenére benn felejtett egy kéttős genitívust« — a nagy Flaubert, a francia stíl művészeinek királya emberére talált Ambrus Zoltánban. Ambrusnak a Bovaryné régi szerelme s most ezzel a fordítással a maga nevét hozzáforsztotta a magyar közönség előtt ehhez a remekműkhöz. Nem hiszszük, hogy a tulás gyanujába esünk, ha azt konstatáljuk, hogy az irodalomtörténeti értékű régi magyar Shakspeare-fordítások mellé kerül ez a regényfordítás, mely a magyar író stíbeli készségének, a kiváló elbeszélő minden írói gazdagságának és a feltétlenül biztos itéletű kritikus tántoríthatatlan lelkiismeretességének klasszikusan szép példája. Nagyon visszaéltek már ugyan író-társaink az utókortól vett előlegekkel, de ez nem rettentheti vissza az igaz embert ama remény kifejezésétől, hogy erről a regényfordításról sok írott sor fog még szólni, mikor majd évtizedek multán egy új Beöthy Zsolt újra megírja a magyar széppróza történetét. Ez a munka megtiszteli a magyar közönséget azzal, hogy nem Flaubert-t magyarul, de a magyar Flaubert-t adja a kezébe; megtiszteli a nagy francziát a maga tökéletességével s főként pedig megtiszteli a magyar nyelvet azzal, hogy ezt a regényt, mely egy végtelenül komplikált, csudálatosan aprólékos és évszázadokon át kicsi gyémántokká csiszolt, nagyszerűen művészi eszköznek, a francia nyelvnek használatával készült, úgy adta át nekünk, mint a hű sáfár, akinek a kezére bizott jószágából nem vezett el semmi.

A **kiegyezésről** s a közjogi konzervatívság alapokairól írt érdekes kis tanulmányt *Réz Mihály*, ki olvasóink előtt lapunkkal való komoly és lelkes polémiájából bizonyára ismeretes. Ezzel a tanulmányával őszintén egyetértünk, legalább is annyiban, hogy amennyiben a magyar benne akar maradni az Ausztriával való közösségben s ennek során bizonyos megkötöttségben s ha letesz ennek kedvéért egyben-másban a teljes függetlenségéről, ezt csak úgy teheti, ha jóhiszeműen, hátsógondolat nélkül, és, amennyire egy nemzedék prejudikálhat az utána következőknek, örök időkre választ a két konstrukció között és vagy egyiket választja, vagy a másikat, de nem lebeg, a kettő közt ingadozván, állandóan élet-halál között. Tegyük hozzá, hogy a dualizmust s az Ausztriával való szövetséget s annak minden következtését semmi egyéb okból nem lehet és nem szabad sem ajánlanunk, sem választanunk, mintha őszintén hiszszük és tudjuk, hogy mindez mindenestül magyar érdek s a magyar nemzetnek érdeke, — viszont a függetlenségi érdek ellen semmi, de semmi egyéb argumentum (tehát még a konfliktusoktól való félelem) sem lehet helytálló, csakis ha betudjuk bizonyítani, hogy a már kivívott, a már meglévő függetlenség sem válnék hasznunkra és javunkra, sőt egyenesen kárunk, veszedelmünk és nemzetünk halála volna. Aki e két tételt teljes ridegségében nem vallja, s vallására és hirdetésére nincs szíve vagy bátorsága, az csak árt a dualizmusnak, melyre a mi hitünk szerint, az utóbbi években az mérte a legsúlyosabb csapásokat, hogy a védői negyvennyolczas frázisokkal az ajku-

kon igyekeztek megvédeni. A közönség erre a lépésre nem ment rá, mert helyes ösztönrel érzi, hogy a magyar csakis vagy hatvanhetes vagy negyvennyolczas lehet, — egyszerre mind a kettő nem. S ha a nemzet inkább a negyvennyolczas felé hajlik, mint a hatvanhét felé, annak csak két oka lehet: vagy a negyvennyolczasnak van igaza, vagy a hatvanhetesek nem tudták és nem merték a maguk igazát világosan végiggondolni és bátran kimondani. Réz Mihályban megvan ez a határozottság s ez a bátorság a végzete a dualista ideának, hogy publicisztáink és újságjaink közt egyre kevesebbekben van már meg.

(1—s.)

Wodiáner Arthur. Közgazdaság-e, avagy kultúra a könyvkiadás? A Wodiáner Arthur udvari tanácsossá kinevezése szinte megfelel erre a kérdésre. Őt a kultuszminiszter ajánlotta a királynak s ebben valami diszes különállás jut kifejezéshez a többi kiténtetésekkal szemben. A kultuszminiszterium a könyvvel való közgazdasági tevékenységet kulturumnak tekinti és ebben igaza van. Minden új könyv az intellektusnak egy kis eret nyit és Wodiáner Arthur ezrével nyitotta az új ereket ebben az országban, amelyben állítólag a könyv a leghaszontalanabb cikk és a könyvkiadó a legkönnyelműbb spekuláns. Ez az érdekes ember pedig egyike a legkönnyelműbbeknek. Vállalatai a laikus szemében valóságos börtői vakmerőségek s csak utólag látták a szakértők, mennyire érett, meggondolt, az idők és emberek teljes ismeretére alapított megsejtései és kielégítései a közszükségeknél. Ki tekinti üzletnek a *Magyar Könyvtárt*? Ki tartotta lehetségesnek, hogy Magyarországon ugyanolyan olcsó füzeteket lehet kiadni, mint Németországban, ahol milliónyi a példányszám? És Wodiáner Arthur megtette a lehetetlent a Magyar Könyvtárral és ki ismerheti félre a kulturális jelentőséget, mikor nagyértékű munkák filléri árakon százezérel áradnak szét az országban? — S a mesés olcsóság mellett ki nem tartotta abszurdumnak a mesés drágaságok rendszerét? S Wodiáner Arthur a drága könyveket is meghonosította, nagy üzleti sikerrel, de emellett hatalmasan irányítva és nevelve a közönség esztétikai érzékét a képzőművészet számára. Ma az ő nyomában indulnak a könyvvállalkozók, hatalmas intézetek hatalmas iparrá növelték a könyvet és már félreismerhetlen: a nagy kínálat megteremtette a nagy szükségletet s a nagy szükséglet az egészségesebb kritikai érzést a publikumban. Ez a nagy fejlődés a Wodiáner Arthur működésével indult meg, az ő udvari tanácsosi kinevezését igazán a kultuszminiszteriumnak kellett javasolnia.

PHILANTHIA VIRÁGCSARNOK R. T. BUDAPEST, V. VÁCZI-U. 9. SZ.
KOSZORUKAT, CSOKROKAT,
 asztali díszítéseket művészi kivitelben készít
PHILANTHIA virágcsarnok
 Bpest, IV., Váci-u. 8.
 Keleti Julia urnő vezetése alatt.

KÖZGAZDASÁG.

A Magyar Leszámitoló- és Pénzváltó-Bank e hó 14-én tartotta madarasi Beck Miksa elnökgazgató elnöklésével évi rendes közgyűlést, melyen 29 részvényes 14.576 részvény képviselőtében jelent meg. Az előterjesztett mérleg szerint az 1904-ik év folyamán a 208.036 korona 51 fillér elővitel hozzáadásával 2,311.326 korona 98 fillér tiszta nyereség mutatkozik. A részvénytőke 5 százalékos kamatainak 1,500.000 korona levonása után marad 811.326 korona 98 fillér, melyre vonatkozólag az igazgatóság javasolja, hogy a tartalék-alaphoz a minimális 5 százalék (30.164 korona 52 fillér) helyett 100.000 korona csatoltassék, mi által a tartaléktőke az 1,545.059 korona 83 fillér külön tartalék hozzáadásával 6,454.853 korona 69 fillért ért el; az igazgatóság alapszabályszerű jutaléka fejében 60.329 korona 05 fillér, a bank alkalmazottainak nyugdíjalapjára 20.000 korona, továbbá az intézeti ház értékéből leirassék 50.000 korona, összesen 580.997 korona 93 fillér. $1\frac{1}{4}$ százalék fölülosztalékul (5 K. részvényenkint) 375.000 korona osztassék ki és a fenti levonások után fennmaradó nyereségmaradvány 205.997 korona 93 fillér ez év 1905. év számlájára vitessék elő. A fenti javaslat alapján a 35. számú részvényszelvény 25 koronával ($6\frac{1}{4}$ százalék) lenne 1905. évi márczius 15-től kezdve beváltandó. A közgyűlés a jelentést helyeslőleg tudomásul vette, az igazgatóság javaslatát egyhangulag elfogadta és a fölmentést minden irányban megadta. A nyugdíjszabályzat módosítása után *Zsigmond* Jenő részvényes utalva a jelentés adataira, a közgyűlés nevében köszönetet mondott az igazgatóságnak a céltudatos tevékenysége következtében elért kedvező eredményért. Indítványára az igazgatóságnak, a felügyelő-bizottságnak és a tisztikarnak a közgyűlés egyhangulag köszönetet szavazott, amit Beck elnök szíves szavakban megköszönt a maga, igazgatótársai, a felügyelő-bizottság és a tisztikar nevében.

Az Első Magyar Általános Biztosító Társaság e hó 16-án tartotta évi rendes közgyűlést gróf *Csekonics* Endre elnöklésével. Jelen volt 26 részvényes, kik összesen 318 részvényt képviseltek. Az elnök megállapítván a közgyűlés határozatképességét, a jegyző-könyv hitelesítésére *Kostyán* Ferencz és *Barcza* Károly részvényeseket kérte fel. Ezután *Jeney* Lajos udvari tanácsos, igazgató terjesztette elő az 1904. üzletéről szóló jelentést. Felolvastatván a felügyelő-bizottság, valamint a matematikai szakfelelős jelentése is, a közgyűlés az 1904. üzletéről szóló mérleget, mely a szabályszerű tartalékolások és levonások után 1,251.194 korona 50 fillér tiszta nyereséget mutat ki, helybenhagyta. Az igazgatóságnak és felügyelő-bizottságnak a felmentvényt megadta s elhatározta, hogy a részvényenként 400 koronát tevő osztalék már e hó 17-étől fogva fizetessék ki. Közhasznú és jótékony célokra az igazgatóság és a választmány együttes javaslata alapján 14.000 koronát szavaztak meg. Egyéb, a közgyűlést illető folyó ügyek elintézése után megejtették a választást egy megüresedett felügyelő-bizottsági tagsági helyre. A szavazatszedő küldöttség, mely *Jankovich* János, *Lampel* Vilmos és *Szendé* Károly részvényesekből állott, kihirdette az eredményt, hogy felügyelő-bizottsági tagul egyhangulag dr. *Berzeviczy* Albert választott meg. Végül *Jankovich* János a részvényesek nevében lelkes beszéddel üdvözölte gróf *Csekonics* Endre elnököt abból az alkalomból, hogy a társaság a minap ünnepelte kormányzótestületi taggá választásának 25-ik évfordulóját. Gróf *Csekonics* Endre az ovációt szépen megköszönte. Miután még a jelen voltak *Ormódy* Vilmost, a társaság vezérigazgatóját is a legszívélyesebb üdvözlésben részesítették, a közgyűlést véget ért.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

»Bob hashajtó« a legkellemesebb. (10 fillér.)

HIRDETMEÉNY.

Ezennel közhírré tétetik, hogy a Magyar Kir. Szabadalmazott Osztálysorsjáték (XV. sorsjáték) 6. osztályának huzásai f. évi márczius hó 28-tól április hó 25-ig tartatnak meg, még pedig a következő napokon:

Márczius 28., 29., 30., 31. Április 3., 4., 6., 7., 8., 10., 12., 13., 14., 15., 17., 18., 20., 25.

A huzások mindig d. e. 9 órakor kezdődnek és a magyar kir. ellenőrző hatóság és kir. közjegyző jelenlétében nyilvánosan történnek a M. kir. szab. Osztálysorsjáték huzási termében (IV., Eskü-tér, bejárat a Duna-utczáról). A sorsjegyeknek a VI. osztályra való megújítása, a játékterv szerint, minden igény különbeni elvesztésének terhe alatt, 1905. évi márczius hó 21-ig eszközözlendő.

Budapest, 1905. évi márczius hó 9-én.

Magy. Kir. Szabad. Osztálysorsjáték igazgatósága.

Gróf Teleky.

Hazay.